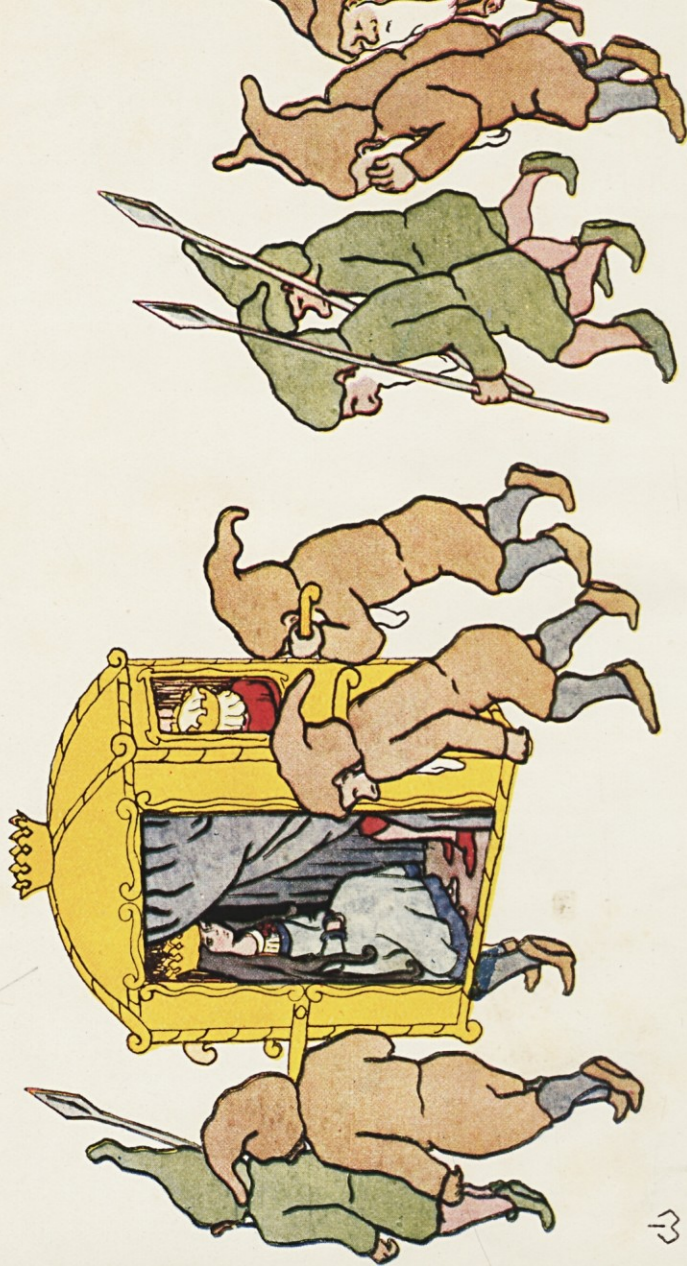


ILKA VAŠTETOVA

PRAVLJICE





PRAVLJICE

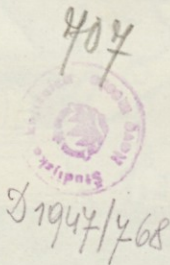
SPISALA IN JIM SLIKE NARISALA

ILKA WASCHTETOVA

V LJUBLJANI 1921

ZALOŽILA TISKOVNA ZADRUGA

Vse pravice, zlasti pravica prevajanja, pridržane.



O JAMSKI KRALJICNI

*Svojima hčerkama Savi in Zlatani, po iz-
podbudi njiju ljubljenega očeta in v spominu
nanj pripoveduje*

mamica.

2. Svojina Idrkama Savi in Zlatani, po iz-
podbudi in izprijenega ošte in v spominu
nisi pripoveduje
Zlatani, Savi in Zlatani, po iz-

O JAMSKI KRALJIČNI

Tam v srcu naše domovine se je rodila — dolgo je že temu — prekrasna kraljična, hčerka miroljubnega kralja vseh palčkov. Ko je že nekoliko odrasla, je bila tako lepa, da se je vsakdo zagledal vanjo.

V onih krajih pa je tiste čase gospodovala vetrovom in vodam, cvetkam in goram velika čarovnica. Ta je imela sina, ki je kaj rad gledal lepo kraljično, kadar se je izprehajala po grajskih rožnih vrtovih.

Nekoč si je zaželel, da bi videl kraljično prav od blizu. Izpremenil se je v cvetko, v lep rdeč mak, in se postavil na rob zelene trate sredi vrta.

Že je stopila kraljična na vrt.

«Najlepša nam je sestra,» so šepetale rože.

«Ne sestra — kraljica vam je!» je zavrnil ponosne rože rdečelični mak — čarovnik.

«Molči, ti plevel grdi, ki te nihče ne pogleda!» so kričale nanj kraljevske rože.

Osramočen je povetil mak glavico. Kar je prišla po stezi kraljična, lepa črnolaska; ugledala je živordečo cvetko na trati, jo utrgala in si jo vteknila v temne lase.

Mak je zagorel od veselja.

Rože so pobledle od zavisti.

A tudi prelepa kraljična je pobledela — — — —
Iz grada je pravkar stopil njen ujec, mogočni kralj Dažbog. Jezno so se mu iskriale oči. Trdo so zveneale njegove ostroge, ko je stopal po vrtu.

Stopil je h kraljični, jo prijel za roke in dejal osorno:

«Preden mine leto in dan, pridem pote z veliko vojsko in — moja boš!»

Kraljični so se zasolzile oči. Iztrgala se mu je iz rok in zbežala v grad.

Kralj Dažbog pa je stopil mimo služabnikov in stražnikov preko grajskega mostiča, je zasedel konja belca, zdirjal in izginil za goro — — za njim njegovo spremstvo kakor temna senca.

Takrat je stopila kraljična z očetom na pomol in zrla sta za odhajajočimi. Kraljevo obličje je bilo žalostno in polno skrbi — — — Ujec Dažbog je bil zasnubil kraljično; ali kralj mu je ni hotel dati — obljubil jo je že pred letom lepemu kraljeviču Jezerskemu.

Še dolgo v noč je hodil kralj brez počitka po sobanah. Premišljeval je, kako bi obvaroval svojo edinko mogočnega Dažboga.

Tudi kraljična je bedela — jokala se je v zlati posteljici skoraj vso noč. Ljubila je svojega zaročenca, lepega kraljeviča Jezerskega. Rajša bi bila umrla nego postala Dažbogova žena.

V svilenih blazinah je slonela kraljična in zrla skozi okno v mesečno noč. Glavica ji je bila tako trudna, ali spanje ji ni hotelo priti. Živordeči mak je še vedno žarel v njenih dolgih črnih laseh. Sklonil je glavico prav do kraljičnega ušesa in ji zašepetal:

«Ti zala devojčica, nikar ne žaluj! Poslušaj me: sin sem velike čarodejke in čarodejna moč je v meni. Dokler me ne izgubiš, se ti ne pripeti nič hudega. Če boš v nevarnosti, me poljubi, in pomagal ti bom. Očeta pa prosi, naj te skrije pod visoko goro, dokler ne pride tvoj zaročenec pote.»

Tako je šepetal mak in kraljična je potolažena zaspala.

Zjutraj so jo napravile služabnice v svilena, z zlatom pretkana oblačila. Počesale so ji dolge črne lase. Vanje je kraljična zopet vteknila žareči mak, ki je še vedno gorel v živi barvi.

In kraljična je šla skozi svetle sobane k očetu. Povedala mu je, kaj ji je dejala čudotvorna cvetka.

Kralj je takoj poklical tisoč zvestih služabnikov ter jim ukazal:

«Izkopljite pod visoko goro veliko jamo, večjo od mojega gradu. Strop in stene posujte z dragulji. Oprava po sobanah naj bo še lepša od oprave tega gradu. Napravite tam vrtove in gozdiče z ribniki in šumečimi slapovi. Ničesar lepega ne smem pogrešati v jami!»

Služabniki so se priklonili. V dolgih vrstah so odšli v okrilje mogočnega pogorja.

Tam pod zeleno goro so začeli palčki kopati veliko, veliko jamo, mnogo prostornejšo od kraljevega gradu. Stene so okrasili s preprogami, ki so bile pošite z bisernimi kameni.

Po hodnikih in sobanah so postavili stebre, ki so se svetili, kakor bi bili vlti iz solnčnih žarkov.

Med stebre so obesili zastore iz blesteče svile, tako tenke in nežnobarvene kakor vilinska oblačila.

Neštevilni lestenci so viseli po stropih in razsvetljevali čarobne dvorane.

Vsa oprava tega podzemskega raja se je lesketala, kakor bi jo bilo solnce rodilo.

Ko je bilo vse pripravljeno, se je kraljična poslovila od očetovega gradu. Da bi jih ne videl Dažbog, so se odpravili ponoči na pot. Sam kralj je z bogatim spremstvom povedel hčerko v čarobno jamo. Vsi so bili žalostni, ker so se morali ločiti od ljubljene mladenke.

Tudi kraljična se je jokala, ko se je morala posloviti od očeta. Kralj se je vrnil v svoj grad; nekaj spremstva pa je ostalo pri njegovi hčerki in jo zvesto stražilo podnevi in ponoči.

Nihče ni izdal kraljičninega skrivališča, vendar so ljudje nekaj zaslutili o njej. Pripovedovali so o lepoti Jamske kraljične vsakemu tujcu, ki je prišel v deželo. Marsikateri predrzen mladenič se je priplazil do gore, pod katero je baje bivala krasna mladenka — — a nihče se ni vrnil. Vsak je strmoglavil že pri prvih korakih po skrivnostni jami nekam v temno globočino — — — —

Čarovnik-mak je zvesto čuval lepo kraljično. Vse radovedne predrzneže je izpremenil v bele ribice —

še dandanes jim pravimo človeške ribice. Z njimi se je igrala kraljična v podzemskih sobanah.

Ko je Dažbog prišel z mogočno vojsko pred kraljev grad, je zvedel, da je kraljična izginila in nihče ni vedel ali ni hotel povedati, kam.

V onemogli jezi je oddirjal Dažbog iskat kraljične po vsem svetu. Svojo močno vojsko je poslal kraljeviču Jezerskemu naproti.

Toda hitreje od Dažbogove vojske je došel do kraljeviča Jezerskega kraljev poslanec. Ta je razložil kraljeviču, kaj preti njegovi zaročenki in njemu samemu. Svetoval mu je, naj takoj odpotuje do nje, vendar naj hodi le ponoči; podnevi pa naj bi se skrival v podzemskih kotlinah, da ga ne zajame Dažbogova mogočna vojska.

In tako je kraljevič tudi storil.

Ali mnogo dni in noči je minilo, preden sta kraljevič in kraljev sel dospela v bližino kraljičninega bivališča.

Tu se je moral kraljevič Jezerski še enkrat skriti v podzemsko kotlino. V tej prostorni jami je že dobil vse pripravljeno za ženitovanje. Bogato opravljeni kraljevi služabniki so ga spoštljivo sprejeli, kraljev sel pa je odšel, da naznani njegov prihod nevesti, prekrasni Jamski kraljični.

Po dolgem podzemskem hodniku je pohitela kraljična zaročencu v naročje. Spremljal jo je kralj z vsemi dvorniki.

Pirovali so dolgo v noč.

Še so slavili srečno združitev, kar je naznanila straža, da se v daljavi svetlika orožje. Vračala se je številna Dažbogova vojska. Na čelu jim je jahal sam Dažbog. Menda je bil tudi nekaj slišal o lepi Jamski kraljični.

Straža pred kotlino je naznanila svatom, da je Dažbogova vojska že vdrla v čarobno jamo.

Prestrašeni so planili svatje pokonci. Vsak je zgrabil za orožje.

Plakaje se je privila nevesta mlademu ženinu. Po podzemskem hodniku se je začulo rožljanje orožja — — — Nevesta je trepetala ob kraljeviču. Njeno lice je bilo bolj blede od biserov na njeni beli poročni obleki.

Že se je pokazala v temnem hodniku luč prvega Dažbogovega vojaka.

V tej sili se je kraljičina spomnila čarodejne cvetke. Z drhtečimi prsti jo je snela iz las in jo poljubila —

— — — — —
In kaj je storil čarovnik mak?

Zabučalo — zagrgalo — zašumelo je po jami — — — čarovnik je izpremenil ženina in nevesto v šumečo reko. Ta je privrela iz podzemske kotline, vrgla kralja in svate na breg in odšumela med hribi daleč, daleč tja do mogočnega zelenokristalnega gradu, ki ga je čarovnik določil za varno zavetišče svojima varovancema.

Dažbogova vojska se je potopila v podzemski jami.

Dažbog sam je še ostal. Postaral se je in je čemerno blodil po svetu. Končno se je vsega naveličal in naprosil je majko Smrt, naj ga vzame s seboj.

A niti smrt ni marala za grdega starega grešnika. Vzela ga je sicer s seboj — pa ne daleč. Tam na poti v nebesa ga je priklenila in tam ga vidiš še zdaj — žarečega od jeze.

Jamska kraljična in kraljevič Jezerski pa še uživata svojo srečo. Čarovnik jima je podelil večno mladost.

Če bi rad zvedel za njiju bivališče — — vprašaj srce naše domovine.

ZNAMENJE DEVOJKE VILE

V deveti deželi, tam v tihi vodici, je zajela tetka štoklja prelepega dečka. Dvignila ga je z dolgim rdečim kljunom ter ga ponesla visoko nad oblake. In letela je — letela, da bi ga čimprej položila dobri mamici v posteljo.

Toda oblaki so prihajali vedno gostejši in temnejši; zavili so vse naokrog in uboga štoklja je zgrešila pot.

Zdajci se ji je nekaj zasvetilo v daljavi. Letela je, letela, bližala se svetlobi in vsa vesela je zaprhutala s perotni — — bližala se je krasnemu gradu zračnih vil.

Že od daleč je slišala čudolepo petje. Po zraku je brnelo kakor najlepši zvonovi.

Tam pred kristalnim gradom se je zibala na rožnobarvnem oblačku vila, vsa zavita v zlate lase.

Ko je vila ugledala štokljo, je prenehala s petjem in pohitela dolgokljuni tetki naproti.

Štoklja jo poprosi: «Oj, devojčica vila, ali mi pokažeš pravo pot skozi temni gozd oblakov?»

«Seveda ti jo pokažem; sama te pospremim tja do zemlje. Daj mi otročička, da ti ga pomagam nesti!»

Lepa vila je prijela dečka; zavila ga je v svoje zlate lase in najrajša bi ga bila odnesla v kristalni grad, da ga pokaže sestricam.

A tetka štoklja je prosila:

«Hitiva, hitiva, devojčica vila! Glej mamica tam na zemlji me že težko pričakuje.»

Hiteli sta skozi temne oblake in srčkani otročiček se je smehljaj lepili vili.

Kmalu sta prišli iz oblakov.

Globoko pod njima je ležala svetla meglica. Ko sta prišli bliže, so se že razločile tisočere lučke velikega mesta.

«Tja-le ga ponesem,» je rekla tetka štoklja in pokazala na lučko zunaj mesta.

Lepa vila je še enkrat pritisnila dečka na srce, ga izmotala iz svojih zlatih las in vzroče poljubila na okroglo rožnato ličece. Vila je poljubila zalega dečka tako vroče, da je imel ličece ožgano od poljuba: temna pičica se je poznala sredi ličeca. Nekaj zlata iz vilinih las pa se je prijelo dečkove glavice.

Nato je vila dečka vrnila štoklji ter izginila nad oblake; a dolgokljuna tetka je nadaljevala svojo pot proti mestu.

Dvajset let pozneje je kralj zbiral v onem mestu mogočno vojsko. Vsi pogumni mladeniči so prihiteli, da se postavijo med borilce. Nekaj posebno drznih mladcev je kralj odbral in odšel z njimi na veliko poljanjo poleg svojega gradu.

Tam so stale velike bele lope in v vsaki lopì je prebival čuden ptič. Peroti je imel velike kakor jadra in na srebrnem trebuhu mu je bila privezana košara, tolika, da je lahko sedel človek vanjo. Okrog glave

je imel privezano srebrno vrvico, za katero se je dal voditi pri letanju.

Kralj je dal vsakemu mladeniču ptiča in o mraku jih je pošiljal poizvedovat v sovražno deželo.

A to je bil nevaren posel. V sovražni deželi so vsi prežali na srebrne ptiče velikane. In kadar so se pokazali nad sovražno vojsko, so letele nanje strupene puščice.

Marsikateri ptič je padel močno ranjen sovražniku v pest in z njim mladenič, ki ga je kralj poslal poizvedovat. Včasih je zadela puščica mladeniča in ni se več vrnil domov.

Le eden izmed drznih mladcev se je vedno srečno vračal z nevarnih poletov.

Zlatolas mladenič je bil to, ime mu je bilo Zlatan. Na licu pod očesom je imel temno znamenje. Krasen je bil ta mladec, bil je kraljev ljubljeneč.

Celo lepa kraljeva hčerka se je zaverovala vanj in rada je zrla za njim, kadar ga je čudoviti ptič nesel preko hribov.

Zlatan je opazil, da gleda lepa kraljična za njim. Bil je srečen in mislil je na prelepo kraljično noč in dan.

Vendar mu je nekaj tesnilo srce. Kadar je letel s svojim ptičem pod nebo, je slišal gori na ptičjih perotih milolepo petje. In mučilo ga je vedno vprašanje: Odkod to petje?

Tudi njegovi tovariši so slišali doli na zemljo očarujočo pesem; brnelo je, kakor bi peli zvonovi.

Povpraševali so mladeniča, kdo mu prepeva tako lepo, ali Zlatan jim ni vedel odgovora.

Nekoč je letel posebno visoko pod nebo. Temni oblaki so se zbirali od vseh strani, a on se jih ni ustrašil. Dosedanja sreča ga je storila drznega, še predrznega.

Že je hotel zapoditi srebrnega ptiča nad oblake — kar je utihnilo milo petje na ptičjih perotih. Na rožnatem oblaku je priplavala do njega prekrasna devojka — vila — in mu velela:

«Nikar ne letaj nad oblake! Tam je naše kraljestvo, kraljestvo zračnih vil. Od rojstva do smrti ti je zabranjeno prestopiti naše meje. Ako se ne pokoriš, boš nehal živeti svoje zemeljsko življenje.»

Vila je izginila nad oblake.

Zlatan pa je gledal za njo. Še so mu zvenele v ušesih njene svarilne besede. Spomnil se je tudi besed svoje umrle mamice. Božala ga je po licu, čez ono temno znamenje in dejala: «Srečen boš, dragec moj. Vila te je ljubkovala. Njeno znamenje imaš, v njenem varstvu živiš. Le njo poslušaj v nevarnosti, pa boš srečen.» — —

Ali vila je bila lepa, rajskolepa. Tako lepe ni še videl deklice na zemlji.

Še enkrat jo mora, mora videti.

Morda ga je hotela le zastrašiti? Kdo ve, kakšno krasoto ugleda tam v neznanem svetu onkraj oblakov!

Zlatan ni premišljal dolgo — — pritegnil je srebrno vrstico in drzno zapodil ptiča med oblake.

Tema ga je objela. Zdelo se mu je, da sliši iz dalje ono rajskomilo petje, ki ga je vedno spremljalo na njegovih poletih; le bolj močno je zvenelo — kakor bi poslušal zbor zvonov.

Srebrni ptič je letel skozi veliko temo, letel je in ves se je tresel.

Naenkrat se je vse naokrog zasvetilo v ostri luči.

Zlatanu se je zdelo, da vidi zbor prekrasnih deklic na svetlih oblačkih. In za njimi se vzpenja v nedogledne višave in daljave zračni grad, prozoren kakor najčistejše steklo. Grad se vzpenja in se leskeče v tisočerih žarkih, da Zlatanu jemlje vid.

Zlatan zapre oči — — — a jih ne more več odpreti. Ničesar ne čuti več; le žarka luč se pretaka po njem — — — — —

Zlatan se je izpremenil v svetel oblak.

— — — — —

Srebrni ptič je povetil peroti, blodil med oblaki in padel strt na zemljo.

— — — — —

— — — — —

Kralj je bil zelo potr, ko so mu prinesli novico, da je njegov najboljši junak ponesrečil. Kraljična pa je od tega časa bolehal in noben zdravnik ji ni vedel pomoči. Posedala je žalostna v svojih sobanah, zrla proti nebu in vzdihovala.

Neko noč se je prebudila, odprla je oči in začudena gledala po sobi. Skozi okno je prihajala od neba doli svetla srebrna cesta.

Kraljična se je spomnila junaka Zlatana. Urno je vstala in stopila skozi okno po srebrni cesti proti nebu.

Hodila je dolgo, dolgo; hodila je vso noč.

Že se je svetil dan za gorami, ležečimi globoko pod njo. Okrog nje so se kopičili oblaki. S strahom je opazila kraljična, da je izginila srebrna cesta.

Kar so se razgrnili oblaki in pred njo se je zasvetil v zlati luči silen grad — zračni grad.

Pogumno je stopila kraljična v grad.

Na vratih ji je prišla naproti krasna deklica, zračna vila.

«Čemu prihajaš k nam, kraljična?» je vprašala vila.

Kraljična je zardela in ni vedela, kaj bi odgovorila.

«Nič se ne sramuj», ji je prigovarjala prijazna vila, «saj vem, zakaj so žalostne tvoje oči in česa iščeš tu gori pri nas. Videla si, da je zlatolasi mladenič Zlatan izginil nad oblake in se ni več povrnil. Njega iščeš, kaj ne?»

Kraljična je prikimala in še bolj je povescila glavico.

«Smiliš se mi, lepa kraljična, pa moram ti povedati, da Zlatana ne moreš videti; izpremenil se je v svetel oblak.»

«Dobra vila, reši mi ga!» je prosila kraljična.

«Brez njega ne morem živeti.»

«Rešiš ga lahko sama,» je odvrnila vila, ali čaka te ogromno delo, ki ga tvoje mehke roke niso vajene.»

«Oj, dobra vila, vse storim, kar mi ukažeš!»

«Dobro.»

Vila je prišla kraljično za roko in jo peljala po kristalnih stopnicah v veliko dvorano.

Tu je bilo zbranih nešteto zlatolasih deklic, zračnih vil. Ležale so na svetlih oblačkih in jemale iz zlatih kanglic rosne kapljice. S hitrimi prsti so izpreminjale bleščečo roso v majhne bele zvezdice.

Služabnik Veter je tekal semintja, odnašal bele zvezdice in jih metal na zemljo.

«Snežinke!» je vzkliknila kraljična, ko je ugledala zvezdice.

«Da, ljudje jim pravite tako,» je pritrdila vila in vzela v roke tri zlate kanglice, do vrha napolnjene z biserno roso.

«Poslušaj me, kraljična! Ako hočeš rešiti predrznega mladeniča, si moraš napraviti iz rosnihi kapljic toliko snežink, da sestaviš iz njih veliko preprogo. Tolikšna naj bo preproga, da prestrežeš vanjo svetel oblak, v katerega je izpremenjen Zlatan.»

Vila je peljala kraljično pred grad, ji izročila kanglice in izginila.

Kraljična je sedla na kristalne stopnice. Služabnik Veter je venomer švigal mimo nje in silen mraz jo je tresel. Vzela je iz prve kanglice rosno kapljico in poizkusila napraviti iz nje sneženo zvezdico.

Ali njeni prsti so bili prepočasni. Rosna kapljica se ji je v mrzli roki izpremenila v ledeno zrnce in zrnce se je strkljalo po stopnjicah in padlo globoko doli na zemljo.

Še mnogo rosnih kapljic je zledenelo v zrnca med počasnimi prsti lepe kraljične. Ledena zrnca so padala na zemljo; ljudje so rekli, da pada babje pšeno.

Naposled se je kraljični vendar posrečilo napraviti ledeno zvezdico. Vedno hitreje je obračala prste, vedno večja je bila kopica zvezdic na kristalnih stopnicah. Prva kanglica je bila že prazna.

Toda ubogo kraljično so zbadale ledene zvezdice v mehke prste in zeblo jo je, da je ječala od bolečin in mraza.

Prenehala pa ni.

Sedela je na stopnicah zračnega gradu in delala je, delala neprenehoma, čeprav je čutila v zmrzlih rokah vedno hujše bolečine.

Že je jemala roso iz tretje kanglice. Mimo nje je priplaval svetel oblak, obkroževal jo je, postal pri njej, pa zopet odplaval. Kraljična je slutila, da je to Zlatan, in še bolj je hitela.

Ko so bile stopnice do vrha napolnjene z zvezdicami, je bila zadnja zlata kanglica prazna. Zdaj je kraljična začela sestavljati preprogo. Sestavljala je bleščeče zvezdice, jih vezala v lepe rožice in sredi njih je napravila prelepo kraljevsko krono.

Delala je in delala; dozdevalo se ji je, da so ji že prsti odmrli. Napravila je veliko prekrasno preprogo. Vse vile so prihitele pred grad in jo občudovale.

Tudi svetel oblak je zopet priplaval. Kraljična urno razgrne preprogo in prestreže oblak vanjo.

Oblak se kopiči in kopiči, dokler ni ves pokrit z bleščečo preprogo.

Kraljična komaj utegne zahvaliti prijazne vile in že jo objame oblak in jadrno jo odnese navzdol proti zemlji, do kraljevega gradu. Ko pa se je dotaknil tal, se je mahoma izpremenil v zlatolasega mladeniča Zlatana.

Zlatan je pokleknil pred lepo kraljično, se je zahvalil za rešitev in ji obljubil zvestobo do smrti, ako ga sprejme za svojega služabnika.

Kraljična mu je velela vstati, ga je prijala za roko in ga peljala pred kralja, svojega očeta.

Kralj je od veselja plakal, ko je zopet ugledal izgubljeno hčerko.

Kraljična pa ga je objela in prosila:

«Izpolni mi željo, oče!»

«Vse storim karkoli želiš, da bo le tebi v srečo.»

«V srečo mi bo, ker srečna bom le tedaj, ako mi daš junaka Zlatana za moža.»

Kralj je osupnil. A ker ga je hčerka lepo prosila, je naposled privolil in srečni Zlatan je dobil prelepo kraljično za ženo.

O IZGUBLJENIH IN SKRITIH MISLIH

Kadar Bog pošlje na svet novega človeka, vzame v roke pisano majoliko in mu vlije v glavo take in drugačne misli. Ali Bog je že star gospod in roke se mu tresejo od starosti. Zato se večkrat pripeti, da kane kakšna misel mimo človeške glave in zleti doli v svet.

Te izgubljene misli je nekoč nabral hudir; hotel jih je podariti svoji hudi tašči, da se ji prikupi. A vseh nabranih misli ni mogel obdržati v rokah. Ozi-
ral se je tedaj po svetu, kje bi našel primerno posodo zanje.

Pa je ugledal na pisani skrinji v velikem kmetiškem dvorcu lepo zlato avbo bogate kmetice.

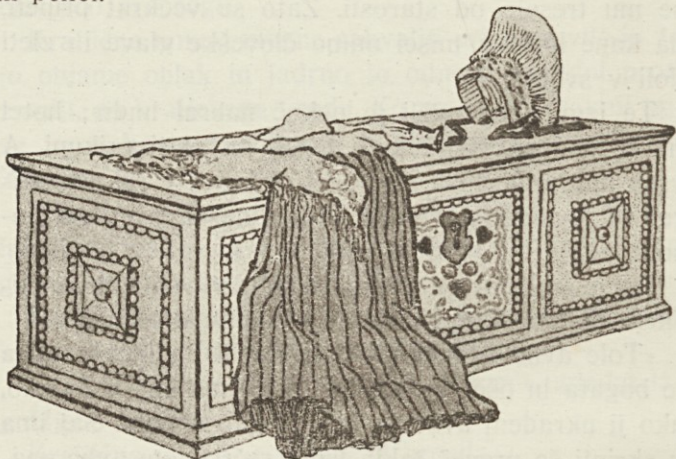
«Tole avbo vzamem,» si je mislil hudir, «kmetica je bogata in ošabna ženska. Nič ji ne bo škodovalo, ako ji ukradem avbo in jo nekoliko ujezim. Saj ima v skrinji še preveč takih lepih reči: zlate avbe, svilena, široko nabrana krila, bele jopice, pisane rute z dolgimi resami, zlate zaponke, srebrne pasove in kaj vem, kaj še.»

In res je hudir ukradel avbo. Bila je iz bele tenčice sešita, z zlatimi in s srebrnimi nitmi vezana in v tisočero gubic vložena.

V te gubice je hudir zložil nabrane misli; kdor bi se pokril s to avbo, bi vedel več nego vse učene glave naše zemlje.

Vedel bi, kje izvira studenec ljubezni,
vedel, kje ima Sreča svoj stan,
vedel, kje cvete roža življenja in še mnogo dru-
gega bi vedel.

Hudir je poklonil svoj dar tašči. Od veselja je
hudirjeva tašča poskočila, da sta se stresla zemlja
in pekel.



Oh kakšna ženska je to! Grše nima svet. Vsi se
je boje, vsi tako sodijo, da je hujša od samega Luci-
fera, ki je največji hudir.

Nekega jutra se je stara hudirka odpravila na
zemljo. Dala si je na glavo lepo avbo. Nato je sedla
na rob zlate kopeli in se zadovoljno ogledovala v
žareči zlati raztopini, v katero hudirji mečejo duše
umrlih skopuhov.

No, nič ne rečem, hudirčina avba je bila res vredna ogledovanja. Ni je mladenke, ki bi imela lepšo.

Zdaj je skočila hudirka v svoji lepi avbi skozi peklena vrata na zemljo.

Tam v zeleni gori je srečala lepo vilo. Budila je rosne cvetke. Z drobnimi prstki jim je božala zaspane glavice. A lice ji je bilo žalostno.

Hudirjeva tašča jo nagovori:

«Daj, vila devojčica, povej, kakšna žalost se je ujela v tvoje oči?»

«Ti mi ne pomoreš, mati vseh peklensčkov, tudi ne, ako ti razodenem svojo boleost.»

«No, zakaj ne! Ni je na svetu stvari, ki bi je jaz ne zmogla!» se pobaha hudirjeva tašča. «Seveda — Zastonj, to je bil ubožec, ki ga je Bog že zdavnaj poklical k sebi v nebesa. Ampak za dobro plačilo ti rada pomorem. Le povej, česa želiš. Izpolnim ti vse; za plačilo pa mi daš svojo vilinsko postavo — že dolgo si je želim. Jaz pa ti podarim svoj peklenški stas, ki tudi ni karsibodi.»

«Dobro!» prikima vila. «Povej mi tedaj, kje izvira studenec ljubezni. Davi sta šla dva tod mimo in sta govorila o njem in o sreči in o življenju.»

«Vem za ta studenec. Ako hočeš vedeti pot do njega, se moraš pokriti z mojo avbo in vse ti bo jasno.»

Hudirjeva tašča si odveže avbo in jo poda vili.

«Ali vidiš oni studenec?»

«Vidim ga in moram do njega, da se ga napijem.»

In devojka vila vrne hudirki avbo in pohiti, lahko kakor meglica, tja k znožju zelene gore.

Kristalno čist studenec je izviral tam. Poleg njega je sedela siva žena in v roki držala majhno, majhno kupico.



«Je li to studenec ljubezni?» vpraša vila sivo ženo.

«Studenec ljubezni je. Tu imaš čašico, ako hočeš piti iz njega.» In žena ponudi devojki čašo.

«Oh, tvoja čašica je premajhna, moja žeja prevelika!» odgovori vila in se nagne ter z obema rokama zajame čiste vodice. Ali vodica je plitva; vila se s prsti dotakne dna in voda je v hipu vsa kalna.

Dolgo je čakala vila, da bi se voda zopet izčistila, ali studenec je ostal kalen, in žalostna se je vrnila vila k hudirjevi tašči.

«Ali si dobila studenec ljubezni?»

«Dobila sem ga in skalila.»

«Iz njega je treba piti po kapljicah,» pouči hudirka.

«Starka, še eno željo imam. Pokaži, kje ima kraljica Sreča svoj stan!»

«Naj bo, pokažem ti še to.»

Zopet natakne hudirka svojo avbo lepi vili na glavo. Iz ene izmed tisočerih gubic se prikrade vili v glavo jasna misel.

«Že vem, kam se moram obrniti,» pravi vila in vrne avbo.

Na lahen oblaček sede in poleti čez hribe.

Ustavi se tam v široki dolini v lepem gaju pred krasnim domom kraljice Sreče.

Ves stan je ovit z zelenim bršljanom. Nizka vrata drže vanj, ali jasna svetloba odseva iz njegove notranjosti. Stene in tla so zidane iz prozornih kristalov, jasnih kakor beli dan.

Tam v prvi sobani se igra s svetlimi žarki zali deček, s kraljevo krono na glavi — brzonogi kraljevič Trenutek, edini sin kraljice Sreče.

«Hoj, kraljevič, je li tu stan kraljice Sreče?» vpraša devojčica vila.

«Je,» se odzove lepi deček. «Ali naj te pospremim k njej?»

«Nikakor ne; sama najdem pot,» ga zavrne vila in samozavestno stopi mimo njega.

Hodila je skozi svetle sobane, vse iz prozornega kamena zidane, iskala Srečo, iskala — pa je ni našla, dasi je blodila po njenem domu.

Naposled se je skesano spomnila lepega kraljeviča Trenutka, ki ga je bila zavrnila tako ošabno. Iskala ga je, da bi ji pokazal pot k Sreči — — a tudi lepega dečka ni dobila več in žalostna je odšla iz lepega doma kraljice Sreče.

Hudirjeva tašča jo je že pričakovala vrhu skale na gozdni jasi.

«Ali si našla lepi stan kraljice Sreče?»

«Našla sem stan, ali kraljice nisem mogla dobiti.»

«Ker si nepremišljeno zavrnila pomoč kraljeviča Trenutka. On edini bi te bil mogel povesti do Sreče. No, pokazala sem ti, kar si zahtevala; zdaj mi daj, kar si obljubila; daj mi svojo vilinsko postavo, dam ti svoj peklenški stas!»

«Še eno željo — zadnjo — mi izpolni; pokaži, kje cvete roža življenja!»

«Veliko zahtevaš, devojka vila! Vendar — izpolniti ti hočem še to željo.»

Hudirka si zopet odveže avbo in jo natakne devojki vili na glavo. Vila se radovedno ozre in že zakliče:

«Oj, že jo vidim rožo življenja! Evo ti tvoje učene avbe, mati hudirka!» In vesela prime avbo za trakove, jo vrže v zrak in odbeži tja v dolino.

Na cvetočem vrtu se je ustavila. Mlado dekle je prilivalo tu lepi roži čiste vodice.

«Ali ni to roža življenja?» vpraša vila mladenko.

«Da, roža življenja je; toda tebi je ne utrgam,» odgovori dekle.

«Sama si jo utrgam!» zakliče vila, po bliskovo iztegne roko in utrga lepo rožo.

Ali v istem hipu jo zopet izpusti in zastoče od bolečin — — — roža je hodeča kakor žareča iskra in težka kakor gora.

Jokaje se je vrnila vila na gozdno jaso.

«Ej, ej, devojčica moja,» se ji je rogala stara hudirka, «si li poizkusila gorje in težo življenja?»

«Ti mi kažeš same prazne marne!» se je hudovala vila.

«Kajpak! Pokazala sem ti, kar si želela videti. Ni moja krivda, ako ti ni ugajalo. Zdaj pa — plačilo, devojčica!»

«Išči si plačila, kjer hočeš!» je zakričala vila, se zasukala kakor veter, da so jo obsuli zlati lasje; in izginila presenečeni starki izpred oči.

Iz gore pa je udaril hud vihar; zabril in zaplesal je po jasi, da je strgal hudirki lepo avbo z grde glave. In iz tisočerih gubic lepe avbe so se iztresle vse skrite hudirkinine misli in veter jih je zanesel visoko pod nebo, da še danes ne vemo, kje so.

PLEŠI, PLEŠI, ČRNI KOS!*

1.

Radojka je bila silno nagajiva deklica. Ljubila je sicer mamico in sestrico, pa vendar ni minil dan, da ju ne bi bila razjezila.

Davi sta jo nagnali vun na vrt, ker jima je le preveč nagajala. Mamici je odstrigla klobčič od pletiva, sestrici pa je vteknila v naprstnik debelega črva, ki ga je bila našla v svojem jabolku.

Zdaj se je pokorila za svoje grehe — sladke kave ni dobila in tu na vrtu je prodajala dolgčas. Pa je zavrtela peto v pesek in podražila črnega kosa, ki je pravkar sfrčal z visoke hruške v živo mejo:

«Pleši, pleši, črni kos!»

In glej ga, ptiča črnega — zletel je iz meje na kolovoz, ki je držal mimo vrta v gozd, se ozrl in se prav človeško odzval presenečeni Radojki:

— Kako bom plesal, ko sem bos!

Radojka je skočila za njim:

«Kam si svoje čeveljce dal?»

Črni ptiček je zletel v gozd in tam kričal z nizkega grma:

— Svoji ljub'ci daroval. —

* Po narodnem motivu.

Radojka je zlezla skozi vrtno mejo in stekla za ptičem: «Kam jih ljub'ca dala?»

— V slam'co zakopala. —

se je zopet oglasil bosí kos in zletel dalje — Radojka za njim. «Kje je tista slam'ca?»

— V ogenjčku zgorela. —

«Kje je tisti ogenjček?»

— Vodka pogasila. —

«Kje je tista vodka?»

— Golobčki so jo izpili. —

«Kje so ti golobčki?»

— V grmad'co so zleteli. —

«Kje je ta grmadica?»

— Sekir'ca jo posekala. —

«Kje je ta sekirica?»

— Kovaček jo je vzel. —

«Kje je ta kovaček?»

— V vodo je skočil — —

in ves se je zmočil — — —

— — čif — čif — — —čef!

Nagajiva Radojka se je spoteknila in že je ležala v črni vodi sredi visoke trave — črni kos pa je izginil.

Radojka se je lovila z rokami, pa se je le še bolj pogrezala v črno močvirno lužo. Že ji je sezala umazana voda do vratu — — — zdajci je ujela list visoke trave — a list jo je neusmiljeno vrezal v nežno dlan. Uboga Radojka ga je izpustila, zakričala in — se pogreznila ...

Pa ni utonila. Le hud mraz jo je pretresel in tako čudno lahka se je zdela sama sebi. Zamahnila je z rokami, z nogami, se vzpela nad vodo in — švrk! — skočila z velikim skokom v visoko travo.

Ali od čudenja in groze so se ji širile oči — — gledala je naokrog — — po sebi navzdol — roke — noge — — — žaba! Izpremenila se je v grdo zeleno žabo!

Poleg nje se je zgenilo v travi tu — in tam — tam zopet — — same žabe, grde zelene žabe.

Vse so jo obstopile in govorile tako:

«Ta kraj z visoko travo in črno vodo je last velikega čarovnika. Tu živimo podnevi svoje žabje življenje. Vsako noč pa se izpremenimo v prelepe vile. Svetle zvezdice se nam svetijo nad čelom. V mesečnih nočeh se dvignemo nad močvirje in plešemo kolo nad črno vodo. Če zaide v to vodo deklica, se tudi izpremeni v zeleno žabo. Le ponoči dobi zopet svoj dekliški stas.»

«In kdo je tako začaral to črno vodo?» je vprašala žabica Radojka.

Poleg nje se je oglasila zelena tovarišica:

«To je oni veliki čarovnik, ki lovi nagajive deklice. Po navadi leta po svetu izpremenjen v črno ptičko, včasih pa se tudi izpremeni v črnega metulja. Oh, prej ne bomo rešene, dokler ne dobimo človeka, ki se navzlic žabji ostudnosti zaljubi v eno izmed nas.»

Tako so pripovedovale grde žabe novi sestrici. Ubožica Radojka je trepetala od strahu in žalosti, ali pomagati si ni vedela.

Podnevi je z drugimi žabicami skakala iz vode v travo, pa zopet nazaj, vsako noč pa so se vse izpremenile v prelepe deklice.

Ko so druge plesale kolo nad črno vodico, se je zibala Radojka na visoki, valoviti travi in strmela tja v noč. Tožilo se ji je po domu, po mami, sestrici — — — — —

Kadar je zjutraj posijalo solnce, je pač ugledala v daljavi tuintam človeka. Ali v ta samotni kraj, poln črne vode — kdo bi hodil?

Nekoč pa se je žabica Radojka napotila sama tja proti svetlo odprtemu svetu, kjer se je po sredi vila bela cesta.

Zgodaj zjutraj se je odpravila, a solnce je že zahajalo, ko je dospela na cesto. Kako je bila utrujena od mučnega skakljanja!

Sredi ceste se ustavi, da bi počivala. Kar se počasi pripelje po cesti lepa kočija. Uboga žabica se komaj izogne težkim konjskim kopitom.

Pride na drugo stran ceste. Zdajci priteče od travnika sem lep deček. Velik šop cvetic vihti v roki in ob pasu mu visi podolgasta zelena škatla.

Ob kraju ceste stopa poleg kočije mož z naočniki. Njemu hiti lepi deček kazat cvetice. Prav ko hoče deček stopiti na cesto, skoči žabica Radojka v stran, da je ne bi pohodil.

Deček jo ugleda, zavrisne od veselja, skoči za njo in jo ujame. Pokaže jo gospodu in varno jo potisneta v zeleno škatlo.

Nato sedeta v kočijo in se odpeljeta proti domu.

Bila sta mladi grofič Miljenec in njegov vzgojitelj.

3.

Čez dolgo časa se je zopet odprla zelena škatla. Miljenčeva roka je segla po žabici in jo prenesla v veliko stekleno stanico, polno vode, lepih kamenčkov in zelenega mahu.

Tu je prebila zdaj Radojka dolgo vrsto dni.

Podnevi se je lepi Miljenec igral z njo. Drobil ji je krušne drobtinice in od vsake slaščice ji je odlomil košček.

Celo ponoči je mislil na svojo žabico. Večkrat je sanjal, da vidi tam na oknu, ki je stala na njem steklena stanica, sloneti prelepo mlado deklico. Žalostno se je ozirala deklica po njem, vzdihnila, pa se zopet zagledala v temno noč.

Solze toplega sočutja so stopile Miljencu v oči.

In te sanje so se ponavljale noč za nočjo. Včasih se je zdelo Miljencu, da prav razločno sliši, kako se lepa deklica milo joče.

Nekega večera je sklenil, da ne zaspi, dokler se ne prepriča, ali je prav videl ali le sanjal. Zvečer je legel v posteljo in se delal, kakor bi spal.

O polnoči je pogledal svetli mesec v sobo. Miljenec je s polzaprtimi očmi opazoval odprto okno, na katerem je stala steklena žabja stanica.

Zdajci se je nekaj premeknilo tam v stanici — da, prav razločno je videl, kako je vstajala iz nje meglica — vstajala — — se raztezala — — stopala iz vode in sedla na okno in — — zdaj se je obrnila proti njemu: Lepa deklica je bila in na čelu je imela svetlo zvezdico. Roke je iztezala proti njemu, milo vzdihnila in žalostno obrnila oči tja v nočno temino.

In iz temine, tam iznad močvirja so prihajale meglice, lahnejše od oblačkov. Svetle lučce so se bleščale med njimi.

Oknu so se bližale.

Bile so že tu — rajskolepe deklice so bile. Na čelu so imele zvezdice, odete so bile v tenčice. Presrčno so objemale in tolažile prelepo sestrice, sedečo na oknu, ter jo vabile v svoje kolo.

Ali deklica je le žalostno zmajala z glavico.

Sestrice so zaplesale kolo, še enkrat objele in poljubile lepo deklico, se zavrtele tja v noč in izginile.

Lepa deklica je ostala sama. Prav razločno se je slišal po sobi njen trepetajoči vzdih.

Zdaj je skočil Miljenec po bliskovo iz postelje in planil k oknu. Ali noga se mu je zapletla v zastor, lovil se je z rokami in udaril po stekleni stanici. Stanica se je nagnila in — — že je izginila skozi odprto okno v noč.

Miljenec je prestrašen gledal za njo na temni vrt. Toda ničesar ni mogel razločiti.

In lepa deklica — kje je?

Pa žabica? — — Kaj bo z njegovo ljubljeno žabico?

Miljenec se urno obleče in splazi iz sobe, po stopnicah navzdol in skozi pritlično okno skoči na vrt.

Tam pod svojim oknom išče po peščeni stezici med črepinjami stanice — — Nič! — — Po mehki travici — zdaj! — zdaj poklekne, pograbi nekaj na tleh, z veselim vzklikom pobere, ogleduje v rokah. — — — — Žabica! Njegova žabica!

Pritisne jo k licu — poljubi.

Kaj — — kaj je to?

Miljenec zakriči in v travi kleče dvigne roke — — — lepa, prelepa deklica stoji pred njim, vsa z mesečino oblita — prav ona, ki jo je večkrat videl sedeti na svojem oknu. Le svetla zvezdica ji je izginila s čela.

A zdaj si zakrije deklica obraz z rokami in milo zajoče.

Miljenec skoči na noge in jo poizkuša utolažiti. Za roko jo prime in stopi z njo do grajskih vrat. S težkim tolkačem udari po vratih, da zabobni po vsem gradu.

Vratar odpre. Služabniki prihite od vseh strani. Vsi zaspani si manejo oči in začudeni gledajo domačega grofiča in lepo deklico.

Miljenec jo je spremil po stopnicah navzgor v spalnico svoje matere.

Grofico je tudi že zbudil ropot v gradu. Vsa je presenečena, ko ugleda lepo deklico. Po dolgem pri-govarjanju se ji posreči utolažati jokajočega otroka — našo Radojko.

Zdaj pove Radojka grofici vso svojo čudno po-vest. Dobrosrčna Miljenčeva mati jo nežno pogladi po svetlih kodrih.

«Nič se ne jokaj, mala Radojka. Ko posije solnce, te popeljemo k mamici in sestrici. In kadar te bo volja, prideš k nam in z Miljencem bosta tekala in se igrala po gradu in po vrtu.»

Tako se je tudi zgodilo.

Miljenec in Radojka sta postala dobra prijatelja. Minila so leta.

Miljenec je dorastel in prevzel dediščino svojega očeta. Takrat ga je poslala mati po svetu na ogled, da si izbere lepo in dobro nevesto.

Ali še istega dne se je vrnil mladi grof in je za roko vodil mladenko — kaj bi toliko ugibali! — Pre-lepa Radojka je bila.

Mati grofica se ni prav nič začudila; poznala je sinovo srce. Objela je Radojko in Miljenca in zdaj njo, zdaj njega poljubila na čelo.

Napravili so veliko svatbo.

Tudi nas so povabili — kaj se ne spominjate?

O ZMAJU

«Mama, kam so šli ata?» — — — — Toda mali Drejček ni dobil odgovora. Iznova so se ihteči materi ulile solze po licih.

Drejček je stekel po veži v izbo. Stara mati je sedela pri peči rdečih oči.

«Mamka, kam so šli ata?»

«Na vojsko.»

«Kaj je to — vojska?»

«To je zmaj, ki nam varuje domove pred sovragom, za plačilo pa mu mora dajati kralj može in fante... Kako kašljaš! Vidiš, prehladil si se, ker si tekel za vozom, za očetom. Zlezi na peč, ti bom povedala o tistem zmaju!»

Drejček se je skobacal na klop in odtod na peč. Na trebuh se je zleknil in ves nestrpen zrl doli čez rob na starko.

Tiho je pričela stara mati:

«K našemu kralju je prišel velikan tam z mrzlega severa in mu rekel: ‚Vse, kar je tvojega, bo moje! Preden solnce tretjič zaide, pridem in ti vse poberem.‘

Velikan se je hudobno grohotal in je urno odšel tja proti večerni strani, kjer je tudi imel opravka.

Kralj je žalosten premišljal, kaj mu je storiti. Poklical je svoje može in se posvetoval z njimi.

Pa se je oglasil eden izmed njih:



„Vem za nekoga, ki bi nam lahko pomagal; tam na meji tvojega kraljestva spi zmaj že dolgo vrsto let. Zbudimo ga in naprosimo ga, naj nam pomaga!“

Kralj je pokimal in poklical vrlega junaka Srdana.

Srdan je stopil pred kralja. Lep je bil ta junak. Kakor žareče oglje so bile njegove oči. Po telesu mu je bil vlit bleščeč oklep. Vrh čelade mu je vihrala ognjebarna perjanica, kakor bi mu plameni švigali iz glave.

„Pojdi tja gori na mejo,“ je rekel kralj junaku, „tam najdeš zmaja. Naprosi ga, naj nas obvaruje velikanske zlobe!“

Junak Srdan zajaše svojega grivača ihahača in švigne kakor blisk tja na mejo.

Solnce še ni zašlo, ko se je junak ustavil tam ob meji pod visoko goro, pod Črnim vrhom.

Ne drevja, ne cvetja ni videl v tem kraju. Vse je bilo tako čudno, vse mrtvo. Kamor se je ozrl, so se vzpenjale proti nebu strme sajaste skale. Tam za črno skalo se je dvigal oblak gostega dima, tja je krenil junak.

Ko je prišel okrog skale — kaj je ugledal?

Velika ostudna žival je ležala tu. Po zemlji je imela iztegnjene mogočne levje šape. Silno ribje truplo ji je bilo pokrito z debelimi luskinami. Pošastno so bila zgrnjena velikanska netopirjasta krila nad grdo kačjo glavo.

A junak se zmaja ni ustrašil. Ostro je zažvižgal, da je žvižg devetkrat jeknil od črnega skalovja.

Razkačen je planil zmaj pokonci in dvignil šapo, da bi lopnil drznega junaka.

Junak pa je zakričal: „Miruj! Kot poslanec prihajam k tebi!“

In lepo je razložil zmaju, zakaj ga je kralj poslal.

Zmaj je bil urno pripravljen pomagati kralju, ali za plačilo si je izvolil vsak dan toliko mož, da bi se najedel do siteda.

Drugič je zahajalo solnce, ko se je junak Srdan vrnil h kralju.

Kralj je žalostno zmajal z glavo, ko je zaslišal, kakšno strašno plačilo zahteva zmaj. Ali možje okrog njega so dejali:

„Ako zmaju ne pošlješ mož, pride velikan in nas vse pobije in zraven še žene in otroke in domove nam podere.“

Kralj je premišljal in premišljal, pa ni našel druge pomoči. Še isto noč je poslal zmaju obljubo, da mu izroči zahtevano plačilo.

Ko se je solnce tretjikrat bližalo goram, je prilo-mastil velikan do meje.

A dobil jo je močno zastraženo. Zmaj si je tam za mejo napravil brlog. Ogenj je sikal med skalami na sovraga. Iz grmičevja, iz trave so pokale žareče strelice. Skale je drobil in jih metal velikanu pod noge.

In tako se godi še dandanes. Sam hodi zmaj po svoje plačilo; vsak dan se drevi po železni cesti

skozi dolino. Oči ima ognjene in iz nosu mu puha črna sapa kakor sajast oblak. Pograbi može, ki jih je kralj poklical, dirja z njimi v svoj brlog.

Tam jih pogoltne vsak dan nekaj. Vsak dan prihaja naš zmaj močnejši, sovragu pa pešajo moči.

Kadar bo velikan tako oslabel, da ga zapodi čez mejo ognjeni puh iz zmajevega žrela — takrat bomo rešeni. Zmaj bo utrujen zaspal in vsi, ki jih do takrat še ne bo pogoltnil, se vrnejo domov — —»

«Ata tudi?»

«Tudi, Drejček, tudi — —»

«In konjička mi prinesejo?»

«Prinesejo.»

ZAKAJ SE JE KODERČEK POTEPAL PO SVETU

Gospodarjev pes Sluga leži za vrtno ograjo, si liže krvavo nogo in se kislo drži. Zdajci dvigne glavo in se ozre.

Čez travnik prihaja do njega nekaj majhnega, belega.

Ali je že zopet taka potuhnjena hinavska — — ne, to ni mačka.

«Hev! Hev, hev!» pozdravi beli pritepenček.

«Ha — nu — u!» se odzove Sluga moško in dostojanstveno, kakor se spodobi gospodarjevemu psu.

«Kako ti je, brate?» vpraša mali in se po pasji šegi zavrti krog velikega starega Sluge.

«Slabo — saj vidiš mojo krvavo nogo. To ženišče — —» Sluga zaničljivo obrne gobec proti vrtu, kjer postarna gospodična zgreblje majhen grob pod cvetočo jablano. «To ženišče je vrglo sekuro za me-noj. Ubila bi me bila, da ji nisem ušel; tako je bila razkačena.»

«Pa kaj si ji vendar storil?» poizveduje radovedni mali tujec.

«Oh, kaj neki!» se namrdne Sluga. «Tisto hinavsko njeno Angorko sem nekoliko preveč zgrabil za vrat, pa je grdoba nalašč izpustila svojo črno dušo, da bi mi napravila sitnosti. No, res ne vem, kako naj poto-lažim njeno gospodarico. Ubila me bo, če me dobi.»

«Ali je imela zelo rada tisto mačko?»

«Vprašaj! Rajša jo je imela kakor moj gospodar svojega sina. S samo pečenko in s slaščicami jo je pitala in jo zavijala v svilene blazinice.»

«Oj, to bi ne bilo napačno!»

«Kaj?»

«No, glej: prav takega človeka iščem. Mnogo sem že hodil po svetu. Sedem let že služim, služil sem sedem gospodarjev. Radi so me imeli, ali vsakdo je imel koga, ki mu je bil ljubši od mene. Rad bi dobil gospodarja, ki bi ga bila zgolj dobrota.»

«Hm, in misliš, da bi bila ta — —»

«Vem, kaj hočeš reči. Ali nate se ženska po pravici huduje. Mene pa bi morda sprejela namesto mrtve Angorke.»

«Hm, poizkusi svojo srečo!»

«Ali mi hočeš pomagati?»

«Jaz?! Saj sem ti vendar pravil, da me živega ne more videti — —»

«Prav zato.»

«Ne umejem te, bratec.»

«To je kaj preprosto. Splaziva se za tole ograjo do gozda, potem pa z velikim krikom pritečeva iz gozda čez travnik nazaj proti vrtu. Jaz naprej — ti za menoj —»

«— s presekano nogo! Hvala lepa!»

«Oh, tvoja rana — kaj tisto! Ozdravim ti jo v trenutku — za plačilo, ako si zadovoljen z mojim načrtom. Stavim, da nama tvoja sovražnica pojde na

limanice. Mislila bo, da me ti preganjaš, in smilil se ji bom.»

«In če mi zopet vrže sekiro pod noge?»

«Nič se ne boj! Ako si zadovoljen, ti takoj dokažem, da sem izvrsten zdravnik.»

«No, pa naj bo, kakor želiš.» Sluga pomoli svojo krvavo šapo belemu tovarišu. Pritepenček si izpuli dolg bel koder, ga položi slugi na veliko rano in — — zdajci je rana zaceljena.

«Izvrstno!» vzklikne Sluga.

«Zdaj pa na delo!»

In res se je zgodilo, kakor je želel beli Koderček. Ko sta se pridrevila na vrt, je prisopihal Koderček naravnost proti stari gospodični. Ta pa je pograbila motiko, zamahnila in jo vrgla za Slugo, ki se je še o pravem času obrnil, stisnil rep in izginil za hlevom.

Lepi Koderček se je priliznjeno stiskal k nogam stare gospodične in milo stokal, dokler ga ni dvignila in odnesla v hišo, v svoje stanovanje.

Tam mu je v zapuščeni mačkini košarici postlala toplo, mehko ležišče in mu postregla s slaščicami in pečenko. Počesala mu je bele kodre in mu privezala okrog vratu srebrn kraguljček na svilenem rožastem traku.

Vse bi bilo lepo in prijazno za našega Koderčka, ako — da, ako bi njegova nova gospodarica ne imela male nečakinje. Pa ne smete misliti, da je bilo to hudobno dekle, ki je sovražilo nedolžne živalce. Oh,

ne, deklica — Lenka ji je bilo ime — je bila pridna in dobrosrčna in lepa in poštena.

Prav zato pa je večkrat oštela nepoštenega Koderčka.

Kužek je namreč pogostokrat izmaknil košček pečenke ali dobre potice, ki ni bil namenjen njemu. In ko bi ga bil že pojedel! Ampak ušel je z njim na dvorišče in tam mu ga je vselej vzel gospodarjev Sluga.

Da je premeteni Koderček nalašč nosil slaščice svojemu velikemu prijatelju — tega seveda deklica ni vedela. Ali ubogi Sluga je bil Koderčku silno hvaležen. Ker je bil že star, se gospodar ni dosti menil zanj; pogostoma so pozabili nanj in lačen je cvilil v hlevu, dokler se ga ni usmilil mali Koderček in mu je prinesel ukraden kos.

Kadar pa je kaj prešlo v kuhinji ali shrambi, je vselej stara gospodična dolžila nečakinjo in jo hudo kaznovala. Deklica je molče trpela. Bala se je, da gospodična ne zapodi lepega Koderčka od hiše, ako bi zvedela za njegove tatvine. Zaradi njega večkrat ni dobila ves dan ničesar jesti.

Če jo je teta kam poslala, so jo ženske ustavljale in izpraševale:

«Kaj ti je, da si tako bleda in slabotna? Ali si bolna, ubožica?»

Deklica pa ni hotela povedati, da mora tolikokrat trpeti lakoto; ni marala, da bi bili ljudje slabo govorili o njeni teti.

Nekoč je spekla stara gospodična sladek kolač; hotela ga je narezati svojima prijateljicama, ki sta včasih prihajali k njej.

Ko prideta prijateljici, veli starka svoji mali nečakinji, naj skuha kavo, sama pa vzame dolg nož in odide v shrambo, da nareže kolač.

Komaj odpahne priprta vrata, jezno krikne, plane nazaj, pograbi malo Lenko za lase in jo zavleče v shrambo pred krožnik — z njega je izginilo več nego polovica sladkega kolača.

«Ti grdo tatinsko dekle!» zakriči starka vsa togotna in zamahne — in ne opazi, da za njenim hrbtom smukne izza vrat nekaj belega in zbeži doli po stopnicah — močno zamahne starka in udari ubogo deklico — joj, udari jo z dolgim nožem preko glave.

Strašno zakriči ubožica in se zvrne na tla.

Stari povabljeni gospodični prestrašeni pritečeta iz sobe in vsi ljudje iz hiše in ceste se mahoma zbero krog njih. Kmalu sta bila med njimi sodnik in birič in zdravnik je zmajal z glavo in razsodil, da deklici ni več pomoči.

Tedaj prime birič togotno starko in jo odžene v temno ječo.

Ko so šli po stopnicah, so srečali bogato oblečenega dečka, ki je nesel v roki bel kožuh. Deček se je preril med ljudmi do nesrečne deklice.

Tu je pokleknil, razgrnil beli kodrasti kožuh in izpulil iz njegove srede sedem dolgih belih kodrov.

Potem se je sklonil nad deklico in tja, kjer ji je zevala na glavi dolga krvava rana, je položil bele kodre drugega za drugim. In — vsi ljudje so strme gledali to čudo — rana se je hipoma zacelila; le bela lisa dolgih kodrov je ostala po sredi glave. Deklica je globoko vzdihnila, se počasi dvignila in začudena gledala okrog sebe.

Ali lepi neznani deček jo je prijel za roko ter jo molče odvedel skozi strmečo množico iz hiše, čez dvorišče in vrt in čez travnik v zelen gozd.

Tam sta sedla v mah in deček je izvlekel iz žepa svoje svilene obleke velik kos sladkega kolača.

«Oj, to je pa kolač moje tete!» je vzkliknila deklica.

«Da,» je pokimal deček, «le jej ga! Potem ti povem vse, kar bi rada vedela.»

In Lenka je slastno jedla sladki kolač, deček pa je skočil tja do gozdne jase in nabral sočnih jagod ter jih prinesel deklici.

Ko se je okrepčala, sta vstala in nadaljevala pot skozi gozd. Spotoma je pripovedoval deček:

«Ti si Lenka, meni pa je ime Janček; tako me je klicala mamica, ker imam kakor jagnje kodraste lase. Moja mamica je lepa in dobra, moj oče pa je bogat gospod, prvi za kraljem. Stanovali smo v velikem lepem gradu. Vsi so me imeli močno radi. Moj oče je bil ponosen name in mi je dajal vse, kar sem želel. Gorje onemu, ki se je meni zameril! Oče ga je takoj spodil od hiše, dasi služabnik ni zagrešil

ničesar. Glej, to ni bilo prav, zakaj zdaj vem, da sem bil poreden deček in da sem marsikdaj zaslužil ostro kazen. Prerad me je imel oče in vsi smo bili kaznovani zato. Oče ni pustil nobenega tujca do svoje graščine, ker se je bal, da bi mi kdo ne storil kaj žalega. Pred vhodom velikega vrta, na katerem je stal grad, sta stražila dva stražnika noč in dan in mene niso nikdar puščali samega... Nekoč sva se izprehajala z očetom po vrtu. Jaz sem tekel naprej. Kar sem zagledal za grmom starca, vsega razcapanega in z dolgo, dolgo brado obraslega. Hudo sem se ga prestrašil. V strahu sem zakričal in ves trepetal. Oče je skočil za menoj. Ko je ugledal starca, se je razjezil in zakričal nanj: „Prokleti pes, kaj mi strašiš otroka! Takoj se poberi odtod!“... Starcu se je čudno zabliskalo v očeh. Mirno je dvignil dolgo potno palico, jo bliskoma zavihtel in me nalahko udaril po nogah. V tistem trenutku sem se izpremenil v belega kodrastega psička in milo sem lajal in nekaj me je sililo, da sem moral bežati z doma v svet. Slišal sem še, kako je starec grmel na očeta: „Glej, tam beži pes — in se ne vrne, dokler ga ne reši človek, ki ga je zgolj dobrota.“... Bežal sem in bežal. Prišel sem v tuje kraje. Tuji ljudje so me sprejeli ali pa me podili od hiše. — V sedmih letih sem služil sedem gospodarjev. Čiste dobrote nisem dobil nikjer... Nazadnje sem prišel k tvoji teti. Slišal sem, kako je žalovala za svojo mačko in mislil sem, da je ona tak človek, ki ga je zgolj dobrota... No,

zmotil sem se. Dobil pa sem takega človeka v tebi, ljuba Lenka. Ti si me rešila. V svoji dobroti si rajša pretrpela smrtni udarec, kakor bi bila obrnila kazen mali živalci, ki se ti je smilila. V trenutku onega udarca sem bil rešen. Ko sem bežal od hude gospodične, je padla hipoma pasja koža z mene. Takoj sem zaslutil, kaj se je zgodilo. Pobral sem kožuh, čigar kodri so imeli čarovno zdravilno moč, prihitel sem nazaj in te ozdravil.»

Tako je pripovedoval lepi deček.

«In kaj se zgodi z mojo teto?» je vprašalo dekletce.

«Tvoja teta bo v ječi hladila svojo jezo, ti pa pojdeš z menoj, na moj lepi dom in vedno ostaneš moja družica.»

«Oh, in ubogi gospodarjev pes, stari Sluga? Ali ne bo poginil za lakoto?»

«Ne pogine. Glej ga, tam prihaja za nama. Varoval naju bo na poti do gradu mojih staršev. Potem pa ostane pri nas. Tako sva se zmenila, kaj ne, Sluga?»

S temi besedami se je obrnil Janček do psa, ki je prisopihal za njima. In stari Sluga ju je veselo obiskoval in vsi trije so zadovoljno nadaljevali svojo pot v lepo Jančkovo domovino.

MATERINI BISERI

Sovražnik je požigal in moril po vaseh in vsi ljudje so zbežali s svojih domov. Tudi uboga vdova je morala oditi iz svoje male kočice. Vzela je s seboj le hčerko edinko. Bežala je z njo in bežala, dokler ni prišla do tuje dežele, vse bogate, zlata in žita polne.

Ali ljudje so bili tu trdega srca, le malokdo je privoščil tujkama košček kruha.

Vdova je stradala in že je omagovala; zakaj vsako drobtinico, ki jo je izprosila po hišah, je dala svojemu otroku.

Vsa izmučena, sestradana in bolna se je priplazila uboga žena nekega jutra do velike graščine. Na vrtu so jo ugledali grajski hlapci ter nagnali nanjo velike pse čuvaje.

Psi so planili nanjo in jo podrli na tla. Že so ji silne živali trgale obleko s telesa, tedaj se je zaslíšal z grajskega okna oster žvižg.

Namah so odskočili psi.

Iz gradu je pritekel lepo oblečen služabnik in dvignil na tleh ležečo ženo z otročičem. Povedel ju je v grad pred gospodarja, mogočnega, dobrosrčnega grofa.

Grof je bil ugledal bolno ženo skozi okno in jo je velel poklicati.

Zdaj je stala uboga vdova pred njim; od slabosti in v obupu se je zgrudila na kolena in milo zaprosila grofa:

«Usmili se me, dobri gospod! Ne prosim zase, le za svojo hčerko prosim — usmili se nedolžnega otroka!»

«Nič ne skrbi, žena! Pod mojo streho vama ne bo hudega,» je dejal grof ter ukazal poklicati svojo ženo in malo hčerko, ki je bila istih let kakor vdovin otrok.

Kmalu je naznanil služabnik, da prihaja grofica. V sobo je stopila gospa, dragoceno napravljena, vsa v svili in zlatu. Ali iz lepega obraza so ji zrle hladne oči, polne ošabnosti in trdosrčnosti.

«Glej, ljuba žena,» jo je nagovoril grof, «izročam ti v varstvo ubogo bolno ženo in njenega otročiča. Poskrbi, da žena ozdravi, njena hči pa naj postane najini hčerki tovarišica in sestrice.»

Tako je govoril dobri grof ter se odpravil s svojimi lovci in psi na lov. Grofici pa njegovo naročilo ni bilo všeč.

«Kaj mi mar bolna beraška tujka!» si je mislila v trdem srcu ter ukazala odgnati vdovo in otroka v temno sobico, v spodnjem delu gradu, kamor ni nikdar posijalo zdravilno solnce.

Ko se je na večer grof povrnil z lova, je uboga žena ležala mrtva v temni sobici in mala hčerka se je jokala poleg nje, ker se še nihče v gradu ni bil spomnil, da bi ji bil dal košček kruha.

Grof se je silno razjezil, ko je videl, kaj se je zgodilo vsled trdosrčnosti njegove soproge. Strogo je ukazal grofici, da mora odslej skrbeti za vdovinega otroka kakor za rodno hčer.

Grofica se ni upala ugovarjati, ali ubogo siroto je odslej sovražila bolj kakor koga drugega na svetu. Njeno trdo srce ni razumelo, kako more grof tujkinemu otroku posvečati toliko skrbi in ljubezni, da je ubožni rejenki odkazal prostor poleg svoje rodne hčere.

In mala grofična je hitro spoznala, da mati ne ljubi rejenke, in storila ji je hudega, kar in kjerkoli ji je mogla.

Če sta se igrali, ji je trgala igrače iz rok, jo suvala, pretepala in vlekla za lase. Kadar je grofična napravila kaj hudega v gradu ali drugod — vselej je zvrnila krivdo na ubogo deklico, ki jo je potem grofica neusmiljeno kaznovala.

Voljno je prenašala rejenka vse krivične besede in udarce — o, še vesela jih je bila. Kadar je namreč ubožica pretrpela krivično kazen, vselej je ponoči — o polnoči — vstala umrla njena mamica iz groba ter je prišla in z mrzlimi rokami hčerki hladila bolečine.

Iz materinega očesa je kanila solza na belo hčerkinino čelo in se izpremenila v prelep biser.

Lepe sanje so potolažile siroto in ji dale moči, da je potrpežljivo prenašala vse zlobnosti, ki sta si jih izmišljali hudobna grofica in njena hči.

Ko je grofica zgodaj zjutraj hotela pehniti mučeno rejenko iz spanja, je presenečena obstala pred njeno posteljo — rejenki se je svetil na čelu biser in ji oblival obraz s čudežno lepoto.

Hudobna grofica ji je urno vzela biser s čela, ali biser jo je spekel v roko kakor živ ogenj. Vendar ga ni izpustila, temveč ga je spravila in zaklenila v veliko železno skrinjo.

Tako je storila z vsakim biserom — materino solzo —, ki ga je dobila na rejenkinem čelu. In grofičino hudobno srce se je izmišljalo vedno nove muke in vedno hujše je bilo trpljenje uboge rejenke — vedno večji je bil kupček biserov v grofičini skrinji.

Ali čim bolj sta jo mučili grofica in njena hčer, tem lepša je prihajala sirota. Njena lepota je bila tolika, da je zvedel zanjo celo kraljevič one dežele.

Rad bi si bil ogledal lepo mladenko, zato se je sam povabil h grofu v lovske gosti.

Grof je bil vesel tako odličnega gosta; grofica pa se je prestrašila in je pomislila:

«Če vidi kraljevič našo rejenko — kaj velja — še za kraljico jo napravi, za svojo ženo. Lahko bi se mi osvetila. Ne, ne! Kraljica ne sme postati nobena druga nego moja hči!»

In hudobna grofica odhiti v svojo sobo. Z vratu si sname tanko srebrno verižico. Potem odpre železno skrinjo in vzame iz nje prelepe bisere, ki jih je nakradla rejenki z belega čela. Te bisere naniza na srebrno verižico in pokliče svojo hčer.

Grofična vstopi.

«Oj, mati, kje ste dobili ta krasni niz biserov?» vzklikne in hoče seči po draguljih.



Ali mati ji pokaže svoje opečene prste in ji razloži:

«To so čudežni biseri. Pobrala sem jih naši rejenki s čela. Čudežna lepota sije iz njih. Glej, danes pride k nam kraljevič v gosti in — na ogled. Ako hočeš postati kraljica, moraš biti lepša od rejenke. In tile biseri ti dajo lepoto.»

Grofična skloni glavo in grofica ji položi niz čudežnih biserov okrog čela. Toda od strašne bolečine zakriči in odskoči grofična — biseri jo spečejo v čelo kakor razbeljen železen obroč.

Grofica pa urno potegne hčer pred zrcalo in pravi:

«Poglej, kaj so storili čudežni biseri! Ali niso tvoje bolečine majhne proti novi tvoji lepoti?»

Grofična je plosnila z rokami in veselo začudena pozabila svoje bolečine. Vsa zadovoljna se je ogledovala. Čudežna svetloba je sijala iz biserov in ji razlivala po obrazu neizmerno lepoto.

Zdaj je bila v resnici lepša od uboge rejenke. Vendar so jo skrbele bolečine v čelu. A grofica jo je tolažila:

«Kadar postaneš kraljica, boš nosila zlato krono in opeklina na čelu se ne bo videla, kadar odložiš bisere.»

Grofica je prijela hčer za roko in je šla z njo pred grad, kraljeviču naproti, ki je pravkar prihajal s svojo gospodo in s služabniki.

Kraljevič se je razveselil, ko je ugledal grofično v blesteči lepoti. Na rejenko, radi katere je prišel, je

v hipu pozabil. Z grofično in vsem spremstvom je odšel v grajsko dvorano in ves večer ostal ob njej.

Za rejenko se ni nihče menil. Uboga mladenka je tiho zapustila svojo sobico in odšla doli pred grad. Tam pred grajskimi vrati se ji je pridružil zvesti kraljevičev pes, ji oblizoval roke in se ji dobrikal.

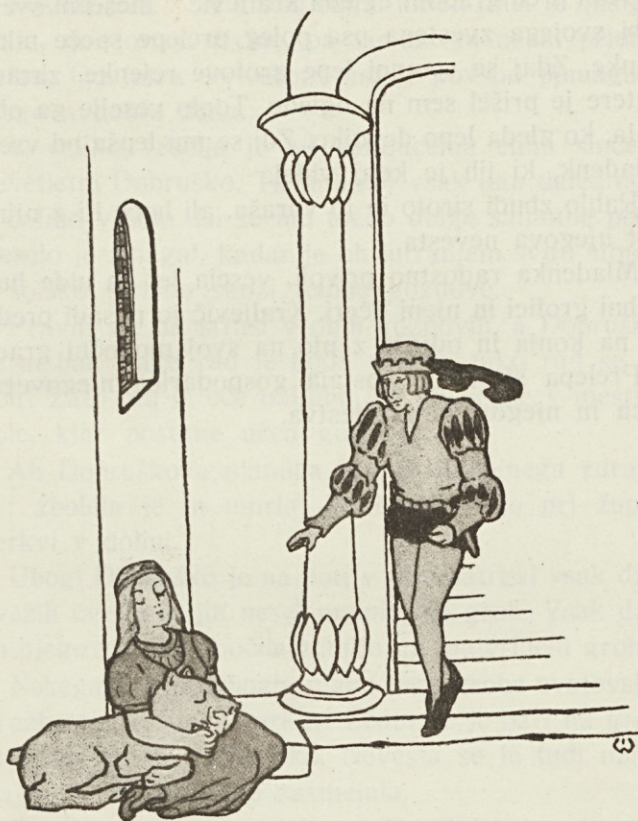
Sirota je sedla na kamen tik grajskih vrat in kraljevičev pes ji je legel k znožju ter ji položil glavo v naročje. Tako sta zaspala oba. — — — —

Iz grajskih oken sije luč doli pred grad. Veseli glasovi veselih gostov se družijo z žvenketanjem zlatih čaš. Godba vabi zbrano mladino na ples. Kraljevič pleše z grofično in mati grofica se raduje, ker ji gre vse po sreči.

Že bije ura polnoči.

Zdajci se zasliši iz dvorane silen krik, poln smrtne groze. Služabniki in vsi priteko in radovedni silijo v dvorano. Glej, ob steni sedi grofica in v blaznem strahu, z izbuljenimi očmi strmi na svoje roke. Iz opeklin ji rastejo ostudni veliki črni mehurji — — noben zdravnik, nobeno zdravilo sveta jih ne bo moglo več ozdraviti.

In tam — tam sredi dvorane stoji mlada grofična in v studu in grozi zro vsi nanjo: Svetli biseri so se raztopili na njenem čelu, oblili so ji ves obraz. Deklica je vsa ožgana od nevidnega plamena. Modre in črne in rdeče lise ji teko preko grdo spačenega obraza, po vratu in vsem telesu navzdol... Mraz trese vsakogar, ki pogleda ostudno zaznamenovano dekle.



Prestrašeni kraljevič odhiti iz dvorane in iz gradu, in njegovo spremstvo se napoti za njim.

Tam pred gradom ugleda kraljevič v mesečni svetlobi svojega zvestega psa poleg prelepe speče mladenke. Zdaj se spomni lepe grofove rejenke, zaradi katere je prišel sem na ogled. Toplo veselje ga obhaja, ko gleda lepo devojko. Zdi se mu lepša od vseh mladenk, ki jih je kdaj videl.

Rahlo zbudi siroto in jo vpraša, ali hoče iti z njim kot njegova nevesta.

Mladenka radostno privoli, vesela je, da uide hudobni grofici in njeni hčeri. Kraljevič jo posadi predse na konja in odjaše z njo na svoj mogočni grad.

Prelepa sirota je postala gospodarica njegovega srca in njegovega kraljestva.

DOBRUŠKO

Nekdaj je živel v hribih bogat kmet. Imel je mnogo polja, gozdov in živine, pa vendar ni nehal pridno delati. Od jutra do večera mu je povsod pomagala njegova dobra žena.

V veliko veselje je bil zakoncema edini sinček, devetletni Dobruško. Ta je hodil vsak dan daleč doli v dolino v šolo. Ni se mu tožilo dolge samotne poti. Veselo je žvižgal, kadar je ob jutranjem svitu stopal s šolsko torbico skozi temne gozdove.

Pravili so, da straši v onih gozdovih, a Dobruško se ni bal. Tako rad je hodil v šolo, tako rad se je učil! Zato mu je oče obljubil, da ga pošlje v mestne šole, kjer postane učen gospod.

Ali Dobruškova mamica je bila slabotnega zdravja; zbolela je in umrla. Pokopali so jo pri župni cerkvi v dolini.

Ubogi Dobruško je na poti v šolo natrgal vsak dan svežih cvetic in jih nesel mamici na grob. Vsak dan so njegove solze močile zemljo na materinem grobu.

Nekega dne je stopala mimo tega groba svatovska družba tja v župno cerkev. Ženin se je ozrl na grob in solza mu je zalila oko. Nevesta se je tudi ozrla tja in — veselo se je zasmejala.

Za njima sta stopala dva dečka. Eden je milo zajokal, drugi pa je prvega še na cerkvenem pragu sunil in ga grdo pogledal.

In svatje so se vračali iz cerkve. Ženin je bil Dobruškov oče, nevesta pa je bila bogata vdova, soseda. Za njima sta stopala Dobruško in vdovin sin Mihec.

Tako je Dobruško dobil mačeho.

Prvi dan je lepo skrbela zanj. Ko se je zjutraj odpravljaj v šolo, mu je dela v torbico maslenega kruha in ga je spremila do gozda, da bi ga hudobni Mihec ne dražil ali pretepal.

V gozdu, nad potokom, na pol svoje poti, je sedel Dobruško na ozko brv, vzel masleni kruhek iz torbice in ga pričel jesti. Srebrne ribice so priplavale prav do vrha vode, odpirale lačne gobčke in Dobruško jim je drobil drobtinice od svojega kruhka. Veselo so skakale ribice za drobtinicami.

Takrat se je priplazil za Dobruškovim hrbtom po ozki brvi črn maček, ves suh, zmršen in krmežljav. Toliko da se Dobruško ni prevrnil v vodo od strahu, ko ga je ugledal.

Mršavi maček je izpregovoril:

«Mjav, mjal, daj meni mal'!»

Dobrušku se je zasmilila sestradana živalca. Masleni kruhek je nalomil na drobne koščke in jih dajal mačku v gobček.

Ko je maček pogoltnil zadnji košček, je skočil Dobruško na noge, pogladil mačka po črni dlaki in odhitel proti dolini.

Drugi dan, ko se je Dobruško odpravljaj v šolo, je godrnjala mačeha in govorila očetu takole:

«Saj ni treba, da bi postal tvoj sin učen gospod! Doma naj ostane; lep dom bo imel.»

Toda oče je odkimal in mačeha je jezno odrezala Dobrušku košček ovsenega kruha ter mu ga vrgla v torbico.

Žalosten je odšel Dobruško.

Za hišo ga je čakal Mihec, metal kamenje za njim in se glasno grohotal, ko je ubogi sirotek jokaje bežal proti gozdu.

Tam je Dobruško sedel na brv, vzel ovseni kruhek iz torbice in ga pričel jesti. Zopet so priplavale ribice in Dobruško jim je metal drobtinice v vodo.

Kakor prejšnji dan je prišel po brvi črni, mršavi maček in poprosil Dobruška:

«Mjav, mjal, daj meni mal'!»

Dobruško je nalomil ovseni kruhek, ga dal mačku, nato pogladil živalco po črni dlaki in odhitel po poti proti dolini.

Tretji dan ni bilo očeta doma.

Mačeha je zbudila Dobruška, še preden se je storilo jutro, in mu je velela:

«Vstani, ti postopač! V šolo ne pojdeš več! Če moj sin ne bo učen, tudi tebi ni treba biti. Vstani! Krave boš gnal na pašo!»

Dobruško je milo zajokal, a hudobna mačeha se ni dala preprositi. Iz torbe mu je vzela vse šolske knjige in mu dela vanjo črno pogačo, ki jo je bila vmesila s pepelom.

Dobruško je jokaje odgnal živino na pašnik sredi gozda. Med potjo si je vrezal bezgovo palico. Debelejši konec je porabil za pastirsko palico, tanjši konec pa je odrezal in si napravil piščal.

Ko je prišel do potoka, je pognal krave k vodi, da bi se napile, sam pa je sedel na brv.

Žalosten je izvlekel iz torbice pepelnati kruhek in ga poiskušal jesti. A kruhek je bil trd kakor kamen in ubogi Dobruško se je milo razjokal.

Takrat je prišel po brvi črni maček. Dobruško je žalostno pokimal staremu znancu; krava, ki je stala najbliže pri brvi, pa se je tako ustrašila mršavega mačka, da je planila v vodo in bredla po njej dalje, kolikor je le mogla hitro.

Dobruško je tekel po bregu za njo in ves v strahu klical zbegano živinče. Ali krava se ni zmenila zanj. Dalje in dalje je bredla po potoku.

Zdajci ugleda Dobruško tam za ovinkom mlin, ki ga še nikdar ni videl.

Joj, če pride krava pod kolesa!

Oj, kaj bo hudobna mačeha storila z ubogim Dobruškom!

Deček v smrtnem strahu postoji, potem pa pogumno skoči v vodo, da bi rešil kravo iz nje.

Voda pa je drla močno, premočno. Dobruško se je obupno boril z valovi. Moči so mu opešale, roke otrpnile. V ušesih mu je zašumelo, stemnilo se mu je pred očmi — — in že je izginil pod vodo — — — — —

— — — — —

Ko je zopet odprl oči, je ležal na klopi v temnem mlinu, in sedem črnih, mršavih mačkov je sedelo okrog njega.

Dobruško si pomane z eno roko oči, v drugi pa začuti svojo pastirsko palico in piščal. Hipoma se spomni, kaj se je dogodilo, in se dvigne na klopi.

Tedaj pa skočijo črni mački predenj in največji zamijavka:

«Mjav, mjav, mja! Ostani pri nas, Dobruško! Le hudo te čaka doma!»

Dobruško se spomni hude mačehe in pravi:

«Ostanem — da.»

Ostal je v mlinu. Pridno je delal in služil črnim, krmežljivim mačkom.

Zarana je vstajal.

Vselej je že dobil pred mlinom voz, do vrha naložen z mehovi, polnimi žitnega zrna. Vsako jutro je odpiral zatvornice in izpuščal mlinščico po rakah na velika kolesa.

Ves dan je prenašal težke mehove, polne žita, sipal žito v grode, na mlinske kamne.

Tu so ropotale stope, tam šklepetala sita in v kadunje je lila bela moka. Dobruško jo je deval v mehove. Kadar se je zvečerilo, se je nabrala tam blizu vrat lepa vrsta sivih mehov, napolnjenih z belo moko.

Črni mački so lazili okrog njih in zadovoljno godrnjali. Dobruško pa je zaprl zatvornice ter skuhal

večerjo mačkom in sebi. Ko je pojedel, je legel na klop in zaspal.

Včasih se je zbudil ponoči in zdelo se mu je, da sliši stokanje in težko sopihanje, kakor bi kdo prenašal kaj težkega.

A Dobruško je bil močno utrujen od dnevnega dela. Nikdar se ni mogel toliko zdramiti, da bi bil šel gledat, kaj se godi tam pri mlinskih vratih.

Med spanjem je pogostokrat slišal zunaj pred mlinom milo ječanje in vmes škripanje težko naloženega voza. Ko je zjutraj vstal, ni bilo nobenega mehu moke več v mlinu, a zunaj pred mlinom je stal zopet voz, do vrha naložen z žitom v sivih mehovih.

Iznova se je Dobruško poprijel dela.

Ali vedno bolj se mu je tožilo po domu, po očetu. Ko je minilo trikrat sedem dni, je vzel svojo torbico, bezgovo palico in piščal, stopil do praga in se poslovil od črnih mačkov.

Največji maček pa je zamijavkal:

«Mjav! Zdaj plačilo si izberi!

Saj mi nismo pravi mački —
nego duše smo zaklete.

Ko smo bratje bili živi,
smo okradli slednji meh;
mlinarji zdaj goljufivi
pokorimo se za greh.

Čarovniško moč imamo,
kar te miče, vse ti damo.»

Dobruško ni premišljal dolgo; tole si je izbral za plačilo:

«Da bi s torbo, palico, piščaljo
vedno zadovoljen bil;
da bi kdaj se z mamico
združil onkraj groba;
da bi s svojim zvestim delom
vas bil rešil,
črne duše ve zaklete.»

Komaj je to izrekel, je strašno zagrmelo. Tla so se zamajala pod njim in Dobruško je zbežal od mli-
na ob potoku navzgor. Takrat so se zidovi starega
mлина zrušili z grozovitim treskom v prah.

Ko se je Dobruško ozrl, je videl sedem belih
meglic, ki so se dvignile iz prahu proti oblakom.

Zadovoljen, ker je rešil uboge zaklete duše, je sto-
pal ob potoku dalje.

Dospel je na kraj, kjer je brv držala na drugo
stran — a brvi ni bilo nikjer, in pot je bila zarasla,
skoraj se že ni poznalo, kje je nekdaj bila.

Dobruško je stal ob palico oprt in premišljal, kaj
naj stori. Zaželel si je, da bi mogel preskočiti široki
potok. V tem hipu se zgane palica pod njegovo roko
in — kakor bi ga bilo nekaj vrglo s tal — zleti čez
potok.

Začuden je stal na drugi strani potoka in ogledoval
začarano palico, a ni videl nič posebnega na njej.
Z glavo je zmajal in sedel v travo.

Lačen je bil in rad bi bil kaj jedel. Vzel je torbo, da pogleda, ali ni še kakšna stara skorja v njej. Odprl jo je — ostrmel — — torba je bila do vrha napolnjena z najboljšimi jedmi in s steklenico krepčilnega vinca.

Dobruško se je zasmel od veselja in si hitro začel izkladati jedi iz torbe. A glej — torba je bila začarana — nikdar ni hotela biti prazna; toliko da je vzel eno jed iz nje, že je bila druga na njenem mestu. Dobruško se je najedel in napil ter ves zadovoljen vstal.

Ker je bil dobre volje, je vzel iz žepa piščal, da si zapiska veselo pesem.

Med piskanjem se je spomnil mačehe in njenega sina. Že davno jima je bil odpustil. Zaželel si je, da bi zdaj stal hudobni Mihec pred njim in bi ga mogel obdarovati s slaščicami iz svoje začarane torbe.

Ko si je to zaželel in vmes piskal na piščal, se je zdajci zaslišal v gozdu smeh in otroški vrisk. Skozi grmičevje je prikolovratil pijanec, ki so ga vaški otroci spremljali in zasmehovali. Pred Dobruškom je postal in se zagledal vanj s kalnimi očmi.

Dobruško pa se je stresel — pred njim ni stal nihče drugi kakor — Mihec.

Ali kako se je izpremenil! Prileten mož je bil že, z dolgim rdečim nosom in mršavo brado. Raztrgana obleka je visela na njem.

Dobruško je pogledal zdaj ves začuden navzdol po sebi — — da, tudi on je bil zrastel v moža. Otroci,

ki so stali poleg njega in ga radovedno ogledovali, so mu segali komaj do pasu.

O joj! Dnevi, ki jih je služil v zakletem mlinu, so bili pač — dolga leta.

Dobruško je ponudil Mihcu roko, Mihec pa ga je le topo gledal. Otroci so se mu glasno zagrohotali. Dobruško jim je zapretil, ali poredneži se niso hoteli umekniti, temveč so zaplesali in zavriskali okrog pijanega Mihca.

Dobruško je vzel piščal in zapiskal — kakor bi pihnil v perje, so se razpršili otroci proti vasi nazaj. On pa je prijel Mihca za roko in stopal počasi z njim skozi gozd. O tem in onem ga je izpraševal in toliko je izvedel, da je oče že davno umrl. Tudi mame, Mihčeva mati, je umrla od žalosti, ker je Mihec zapravil vse premoženje in končno v pijanosti še zažgal očetovo hišo, da bi bila skoro vsa pogorela.

Žalosten je bil Dobruško, ko je to zvedel, in premišljal je, kako bi Mihca izpreobrn timeril.

In domislil se je.

Mihcu je ponudil iz torbice slastne pečenke in kos belega kruha. Pokazal mu je tudi palico in piščal ter mu povedal, kako je vse to tako čudovito začarano. Ali Mihec se mu je smejal in ni hotel verjeti, da bi tista bezgova piščal imela tako čudno moč, da bi se ji moral vsakdo pokoriti.

Takrat je prijel Dobruško piščal in zapovedal Mihcu, naj gre nemudoma v vas. Tam naj služi za hlapca toliko časa, da iz prihranjenih novcev zopet

popravi očetovo hišo. In potem naj dela dan za dnevom, da si zopet pridobi premoženje, ki ga je zapravil. A pijače — razen vode — ne sme pokusiti nobene kapljice več.

Mihec se je zasmel, zmajal z glavo, češ, to pa ne bo šlo. Pretrudne so njegove noge in njegove roke preslabotne za trdo hlapčevsko delo, in — vince je presladko.

Tako se je izgovarjal leni Mihec.

Dobruško pa je nastavljal piščal na usta — zapiskal — in Mihec je odletel proti vasi, kakor bi ga bil veter odnesel. Na sredi pota se je ozrl, a čudna moč ga je gnala dalje in na delo. Samo to je še videl, kako se je Dobruško oprl ob začarano palico in zletel čez hrib. Kam? Tega Mihec ni vedel povedati, dasi sem ga dostikrat izpraševala.

Mislim pa, da je zletel v tisto lepo deželo, kjer dežuje mleko in teko medene vode, kjer na drevju zore potičice in po travnikih rasto cukrene cvetke.

Tam tekajo pečene picke in prekajeni prasički — — kako se pravi tisti deželi, sem pa res pozabila.



ZAKLAD UBOGE MAMICE

Bila je mlada žena, ki je ostala sama v svoji hišici. Njen mož je moral na vojsko, tja nad črnega sovraga. Ubožica se je jokala noč in dan za njim. Tako prazna se ji je zdela kočica; tako sama, sama je bila uboga mlada žena.

«Ko bi že vsaj imela otroka, da mi ne bi bilo tako dolgčas!» se je jokala. «O moj Bog, daj mi otročička, takšnega malega črvička!»

Ko je ta prošnja privrela v nebesa, si je Gospod Bog pogladil belo brado in dejal:

«Kaj bi sirota z otročičkom, ko skoraj sama nima kaj jesti!»

Tedaj je stopil pred Boga mlad vojak in zaprosil:

«Daj ji otročička, Oče! Glej, mene, njenega moža, si poklical k sebi — — kaj bo zdaj ubožica sama na svetu? Daj ji tolažbe, dobri Bog, daj ji otročička!»

Bog je uslišal prošnjo moževe duše. Žena je dobila sinčka, še preden je zvedela, da je mož umrl za domovino.

Sinček je bil krepak deček. Imel je šele nekaj dni, niti krščen ni bil, ali kričal je že s tako močnim glasom, da ga je bilo slišati na drugem koncu vasi. Posebno rad se je jokal, kadar se je prebudil in ni bilo matere takoj pri zibelki.

Nekoč je sedela mlada mati na pragu pred hišo in šivala belo srajčico za svojega sinka. Tedaj se je

zbudil sinček v zibelki in začel kričati, da jo je kar zbadalo v ušesa.

«Oj, ti škrateljček, kako zopet kriči! Saj nimam miru, da bi šivala!» Tako je rekla mamica nekoliko nejevoljna, pobrala šivanje in se obrnila, da bi stopila v izbo.

Takrat pa so se vrata sama odprla in iz izbe je skočil majhen, čuden možic. Imel je kakor žaba zeleno obleko in na glavi živordečo čepico. Obraz mu je bil naguban kakor starčku.

Posmehljivo se je zarežal ženi v obraz.

«Zdaj boš imela mir, škrat pa tvojega škrateljčka!»

S temi besedami je izginil skozi hišna vrata in v naročju je odnesel — jokajočega otročička.

Uboga mamica je izprva vsa otrpnila od groze in strahu. Potem pa je skočila za njim in videla je še, kako je izginil v gozdu za hišo.

Tekla je za njim v gozd, preiskala vsak grm, pogledala za vsako drevo, splezala na vsako skalo, a čudnega možica ni bilo nikjer.

Večerilo se je že in v gozdu je nastala tema kakor v grobu. Vsa opraskana in krvava po rokah, nogah in obrazu se je mamica zgrudila na trdo zemljo. In ker je bila tako zelo utrujena, je kmalu zaspala.

V sanjah pa se je sklonil umrli mož nad njo in ji zašepetal:

«Zastonj iščeš tukaj najinega sinka. Vzemi njegovo zibelko na rame, pojdi proti večerni strani ter hodi toliko časa, da prideš do visokih sneženih gora. Slišala boš grmenje, da se bodo gore tresle. Videla boš strašno bliskanje, kakor bi se zemlja do srede odpirala. In nad seboj boš videla zmaje, ki bodo grozeče puhali ogenj proti tebi. A ne smeš se ustrašiti! Zibelko postavi na tla in dobro glej, kam se prvič nagne. Ona ti pove, kam se obrni. Prišla boš do strme skalnate stene. Z zibelko udari ob sredo stene, in odprla se ti bo. Veliko zakladnico najdeš tam; izberi si najlepši zaklad — — —»

Zdajci se je zapuščena mamica zbudila.

Solnce ji je sijalo naravnost v obraz in brazgotine po rokah, nogah in obrazu so jo skelele, kakor bi bil ogenj v njih.

Vstala je, sedla na skalo in premišljala, kaj se ji je sanjalo — — toda ni se mogla spomniti prav ničesar.

Vsa žalostna se je vrnila domov.

Morda pa ji je zlobni škrat vendarle prinesel otročička nazaj? Morda jo je hotel samo ostrašiti? — — S to tolažbo je mamica ubožica tekla domov.

Ko je stopila v izbo svoje kočice, je ugledala tam sredi izbe — prazno zibelko.

Mahoma se je domislila svojih sanj — —

Ali bo pa tudi našla sinčka? In kako in kje ga bo našla? Oh, tega ji mož v sanjah ni povedal! Vendar

je bila iz ljubezni vedno poslušna svojemu možu; slušati ga hoče tudi zdaj.

Mamica je vzdihnila, dvignila težko zibelko ter si jo naprtila na rame. Tako je odšla iz kočice.

Stopala je proti večerni strani in solnce ji je kazalo pot.

Dolgo, dolgo je hodila mamica. Težka zibelka jo je potiskala k tlom. Večkrat bi se bila najrajša zgrudila pod pretežkim bremenom — ali spomnila se je otročička, ljubljenega svojega črvička, in malone tekla je za solncem, da bi tem hitreje prišla do visokih sneženih gora.

Ko se je solnce skrilo, ni vedela dalje. Da ne bi zablodila v temi, je postavila zibelko pod drevo, sedla poleg nje in zaspala.

Zjutraj jo je solnce zopet poklicalo na pot.

Tretjega dne proti večeru je bila že zelo, zelo utrujena. Rame so jo bolele in pekle, kakor bi bile ožgane, kjer je hodila, se je pokazala krvava sled njenih opraskanih in potolčenih nog. Vendar je šla še dalje po stezi skozi teman gozd, dokler se je večerna zarja še svetila skozi drevje.

Angelčki so že prižigali zvezde na nebu, ko je mamica prišla na konec gozda. Tedaj pa je zagledala tam, kjer je zamirala zadnja luč večerne zarje, visoke, s snegom pokrite gore.

Ko je stopila iz gozda, se ji je zdelo, da pod njo trepeti zemlja ob čudnem grmenju. In tam se je

posvetilo čez nebo in tukaj — in zdaj — zdaj zopet — tako močno, da je mamica vsa prestrašena pričakovala, kdaj tudi njo objamejo svetli plameni. Vendar se ni ustavila, temveč je hitela dalje.

Zdajci pa ji je zastala noga od groze. S strašnim ropotom in grozečim bučanjem se je dvignil tam nad gorami črn zmaj — in še eden — in še eden — in še — trepetajoča mamica jih je naštela sedem. Bučali so nad njo in bljuvali ognjene strele na zemljo.

Mamica ubožica pa je mislila na svojega otročička; zbrala je zadnje moči in stopala dalje.

Luna je pogledala čez snežne vrhove in že je stala mamica pod visoko goro.

Dve poti je razsvetljevala luna, po tretji je prišla mamica — a zdaj uboga žena ni vedela, kam naj se obrne. Kar se spomni, kaj ji je rekel mož v sanjah.

Zibelko je postavila na razpotje in zibelka se je zamajala tako močno na ono stran, odkoder je sijala luna, da bi se bila skoraj prevrnila.

Mamica si je zopet naprtila zibelko in je šla v tisto stran proti luni. Ni hodila dolgo in stala je pred strmo skalnato steno. Noge so jo skelele in se ji šibile od utrujenosti in telo ji je bilo izmučeno od pretežkega bremena — toda njej se je zdelo, da ji je prišla nova moč v telo, ko je ugledala visoko steno.

V sredo skale se je postavila, vzela zibelko z ramen in udarila z njo ob trdo skalo. Namah se je skalnata stena izpremenila v svilen zastor, pošit in obrobjen s temnozelenim žametom.

In mamica je zrla v brezkončno sobano; v tej se je bleščalo od zlata in dragih kamenov, kakor bi bila gledala v solnce.

Mamica je stala pri vhodu in ni vedela, kaj bi storila.

«— — izberi si najlepši zaklad — —» je rekel mož v sanjah. Kako naj izbere tu najlepši zaklad, ko je ena reč vedno lepša od druge?

V zakladnico je stopila in si ogledovala razpostavljene dragocenosti. Že ena sama je bila vredna pol življenja.

Tu zlata krona — deni si jo na glavo, najlepšim deželam zakraljuješ.

Tam mošnja zlatnikov — kadar sežeš vanjo, je polna.

Glej palico, okrašeno z dragulji — opri se ob njo, poskoči, pa lahko poskočiš v deveto deželo.

Zraven kačji prstan — natakni si ga na prst, sezi v roko komurkoli, tvoj suženj bo, storiti mora, kar velevaš.

Cvetka tam, čarapolna, čudotvorna — močnejša je od smrti.

Niz biserov v motnem, skrivnostnem blesku — lepšo te napravi od zvezd na nebu.

Tu zlate gosli — mileje pojo nego vile v gori.

Popotna torba — vedno je polna najboljših jedi in pijač.

Na zlati verižici tam brušeni diamant — drži ga na oči, videl boš po vsej zemlji, v nebesa in tudi v pekel.

Od zaklada do zaklada je hodila mamica ubožica.
Kateri zaklad je najlepši? Kaj naj si izbere?

In kako naj potem z izbranim zakladom najde
svojega ljubljénčka?

Solze so stopile ubogi mamici v oči, ko je pomislila, kaj bi bilo, ako ne izbere pravega zaklada — najlepšega zaklada.

Že je prišla na konec dvorane, kar je ostrmela — poslušala — poslušala — ni mogoče, da bi se motila! — — Tam iz one lepe zlate posteljce je prihajal glas — tako znan, kričav glasek.

Mamica skoči k posteljci.

«Oj, ti ljubček zlati moj!» zakriči vsa srečna in od veselja se razjoka mamica — našla je najlepši zaklad.

S tem zakladom se je vrnila v svojo kočico in tam menda živi še danes.

Kdor bi rad videl zaklad uboge mamice, naj ga pride gledat v hišico na koncu vasi.

ČAREK IN ZAČARANI LEŠNIKI

Na samoti, v kameniti goličavi je stala raztrgana koča, naslonjena ob votlo skalo. Pisane kače in zeleni kuščarji so švigali preko njenega praga. Izpod vegaste slamnate strehe se je valil črn dim.

Koča ni imela okna; zato je bilo v njej vedno temno, le v ozadju, v skalnati votlini se je svetil ogenj na ognjišču.

Žena čarovnica je tu kuhala in pekla čudne reči. Njen mož, grdogledi razbojnik Grozodej, ji je prinašal vsak dan sveže človeško srce. To je čarovnica prekuhala s prečudnimi zelišči in dišavami.

Kuhala je srce in kuhala, dokler ni ostala v loncu ena sama kaplja. Čarovnica je potem prelila kapljo v polovico lešnikove lupinice, vzela še drugo polovico in lešnik trdno zlepila.

Pa lešniki — glej to čarodejstvo! — so takoj izpremenili svojo barvo.

Ta je zatemnel — sama črna zlobnost je bila spravljena v njem.

Oni se je zasvetil v sinji barvi — nežnost, milobo je hranil v sebi.

Tretji je vzplamtel kakor živo oglje — žarko ljubezen je skrival.

In oni zeleni — sama ostudna jezavost.

Tistile žolte barve — topla dobrota.

In tale sivi — čemernost čemerikava.

Pa še oni srebrni — strah.

Oj, veliko jih je bilo teh začaranih lešnikov! Čarovnica je skrivala vse v pisani ruti globoko pod ognjiščem. Kače in kuščarji so spali na njih.

— — — — —

Nekega večera je prinesel razbojnik Grozodej svoji ženi čudno stvarco — dveletnega dečka samosrajčnika. Ujel ga je bil o mraku, ko je porednež ušel svoji mamici čez cesto.

Vso pot se je jokaj ubožec, zdaj pa je zaspal.

«Kaj nosiš tako stvar!» je zagodrnjala čarovnica.

«Jutri mi skuhaj njegovo srce za kosilo!» je zarenčal Grozodej, se zleknil na ležišče v kotu in zaspal.

Žena čarovnica ni vedela, kaj bi z otrokom. Tako je bil topel in mehak. Ponesla ga je k ognjišču in ga ogledovala — — — kako je bil lep! Črne, kodraste laske je imel in zagorela ličeca. — — —

Svetloba je zbudila otroka. Zaspano je poizkušal odpreti oči, se oklenil ženinega vratu in zašepetal: «Mamica!»

Lepi maliček se je nasmehnil in položil glavico čarovnici na srce.

To srce, ki še nikdar ni bilo občutilo ljubezni — zdaj je strepetalo. Čarovnica je pritisnila dečka k sebi, vzela dolg nož in se tiho splazila z otrokom v noč.

Po strmi poti je plezala čez skalovje visoko nad kočo. Zdaj je prišla do kotline, zelene ravnice, sredi visokih skal. Tu doli se je spustila z otrokom.

Koncem ravnice se je odprla za grmičevjem skrita velika skalna votlina. Tam je spravljala čarovnica svoja zelišča in tam je ležala pred votlino koza in poleg nje mladič.

Čarovnica je pokrila kup suhega zelišča v kotu votline z mahom in položila nanj dečka.

Nato je stopila iz votline, prijela kozlička in ga zaklala. Odrla mu je dolgodelako kožo in z njo pokrila spečega dečka. Zdaj je izrezala kozličku srce in ga vzela s seboj.

Drugega jutra prav zgodaj je lomastil Grozodej z doma. Čarovnica pa je dala v lonec kozličkovo srce in ga pristavila k ognju. Potem je odhitela po strmem skalovju gori do kotline, da pogleda, kaj dela lepi deček; pomolzla je kozo ter dala dečku piti sladkega kozjega mleka.

Tako ga je skrivaj redila z mlekom in pečeno divjačino dan za dnevom, leto za letom.

Čarovnica je dala dečku ime Čarek.

Čarek je rasel zdrav in čvrst, vedno vesel in dobre volje. Le včasih je sedel zamišljen vrhu ploščnate skale, skrit za vejevjem košatega borovca.

Tja po ravnini je zrl, po skalnem goličevju in tja do temnih hribov.

Rad bi vedel, kaj je tam za hribi. Rad bi bil tekel preko ravnine, po gričih, zdaj gori, zdaj doli — oj, kako bi bilo to lepo! Ali čarovnica ga je vedno strašila: če se pokaže iz votline, ga ujame Grozodej in pojé njegovo srce.

Nekega jutra je videl Čarek odhajati Grozodeja po ravnini. Kmalu nato je opazil čarovnico, ki je šla daleč v gozd nabirat zelišča.

Zdajci se je spustil Čarek po skalovju navzdol. — — — Silna želja ga je prešinila, da bi pogledal, kako je v daljnem svetu, tam, odkoder ga je prinesel grdogledi razbojnik.

Ugledal je kočo in polno pisane golazni pred pragom. Čudil se je, odkod so lezele vse te lepe živalce.

Stopil je v kočo.

V temi je tipal za kačami in kuščarji, pa otipal tam pod ognjiščem sveženj z lepimi lešniki. Čarovnica mu je bila že večkrat pravila o njih in njih čarodejstvu.

«Pa so res lepi!» Čarek je stisnil zveženj pod pazduho, se splazil iz koče in zdirjal preko kamenov, skač in grmičevja proti temnim goram. Za njimi stanujejo ljudje; tam je tudi on nekdanj bival, ko je bil še majhen — tako mu je pravila čarovnica.

Hodil je in hodil, prehodil ravan, prehodil gore. Prišel je do svetlega mesta, do knežjega gradu. Pred grad se je pravkar pripeljala zlata kočija. Svetel vitez je stopil iz nje — prišel je snubit zalo knežno.

Ali le-tá je imela močno ponosnega očeta. Tristo snubcev svoje hčere je že odgnal prevzetni knez; sramotno jih je odgnal z dvora, nobeden mu ni bil dovolj bogat in mogočen...

Tako je pripovedoval Čarku konjar, ki je krmil vitezove konje z rumeno pšenico.

Čarek je stopil v grad. Med vrati je že srečal svetlega viteza — tudi tega je bil zavrnil knez. Čarek je še gledal za njim, ko je prišla po hodniku mlada knežna v spremstvu svojih dvorjanic.

Nikdar še ni bil videl mladenič tako lepe deklice. Oj, prijel bi jo bil za belo ročico in šel bi bil z njo tja čez goro, čez planjavo, goličavo — naj bi jima prišel naproti sam Grozodej — nič bi se ga ne bil plašil. Pobil bi ga bil s pestmi...

Čarek strmi v knežno, stopi proti njej in iztegne roke.

Ali dvorjanice kriknejo — knežna se mu prestrašena umakne — od vseh strani priteko služabniki, zgrabijo fanta in ga odženo pred kneza.

Knez je bil gospodovalen mož, silno ponosen in silno strog. Ljudje so si šepetali, da je ošaben.

Čarek je tedaj zagrešil veliko predrznost, ko je iztegnil roke po njegovi lepi hčeri. Razjarjeni knez ga je izročil ječarju in ta ga je pahnil v najglobokejšo, najtemnejšo ječo.

Ječarjeva dekla je prinesla Čarku zjutraj kruha in vode. Blebetava ženska je radovedno izpraševala mladeniča, kdo je in odkod, pa tudi sama mu je povedala to in ono, kar se je godilo v gradu.

Že prvo jutro mu je pripovedovala, kako ljubezniva deklica je knežna in kako žalostno poveša danes glavico; vsi se boje, da ne bi zbolela.

Čarek je izvlekel iz svojega zvežnja siv lešnik, ga dal dekli in naročil:

«Ta lešnik ozdravi knežno. Pojdi v grajsko kuhinjo; oprezno odpri lešnik in — kadar te nihče ne vidi — vlij kapljico, ki je v njem v juho, pripravljeno bolni deklici!»

Drugo jutro je prišla dekla in žalostno zmajala z glavo:

«Nič ni pomagalo tvoje zdravilo; knežna hodi po sobah kakor sama siva čemernost.»

Čarek se je skrivoma nasmehnil, izvlekel lešnik zelene barve in dejal:

«Tu imaš močnejše zdravilo — to gotovo pomaga. Stori z njim kakor s prvim!»

Ali tretje jutro je vstopila dekla in se hudovala:

«Kakšna zdravila mi daješ za našo ubogo knežno! Tako je čudna danes, da se je vsi bojimo. Zdaj čepi vsa čemerna v svilenih blazinah, zdaj skoči pokonci, razgraja, razbija in kriči, da vsi beže od nje. Kakor sama zelena jezavost je. Bogati snubci so se danes oglasili v gradu, a vsi so že odbežali. Kdo bi pa snubil tako jezavega dekleta!»

Tako je govorila ječarjeva dekla.

Čarek jo je pomiril:

«Glej, to je pa dobro znamenje — jezavost. Kmalu bo zdrava naša knežna. Še to-le zdravilo ji deni danes skrivaj v juho!»

In ji je izročil črn lešnik.

Pozno na večer je prihitela dekla vsa prestrašena v Čarkovo ječo ter se jokala in kričala:

«Začaral si našo dobro knežno! Kapljo iz črnega lešnika sem ji dala, zdaj pa divja, kakor da je zgolj črna zlobnost v njej.»

Čarek se je smejal:

«Ej, nisem je začaral, a pravega zdravila ne morem zadeti, dokler sam ne vidim knežne. Povedi me k njej!»

«Kako naj te povedem? Knez ne pusti nikogar k njej.»

Dekla je odšla. Prihodnji dan knežna ni bila boljša, pač pa je vsak dan huje divjala po sobanah.

Po deželah se je razvedelo o zlobnosti njenega srca in noben snubec se ni več oglasil.

Kneza je zaskrbelo. Hčerka je bila edinka. Komu naj bi bil izročil krono svojih dežel, ako hčeri ne bi bil dobil moža? — —

Ko je minil trikrat tretji dan, se je oglasil pri knezu bogato oblečen gospod, grdega pogleda pa sladkih besed. Knez ga ni poznal — a bil je razbojnik Grozodej. Ta je zasnubil knežno in knez mu jo je obljubil za ženo.

Napravili so velike gosti.

Ženin in knez in vsi dvorniki so jedli in pili sedem dni in noči, da se je njih veselje razlegalo po vsem gradu, celo do temne Čarkove ječe.

Sedma noč je prešla in v jutro je vprašal Čarek ječarjevo deklo:

«Kaj delajo svatje tu gori?»

«Pijo, jedo in pojo.»

«In mlada nevestica?»

«Po sobanah teka in črna zloba ji leži v srcu.»

«Pojdi h knezu in mu povej skrivoma, da hočem ozdraviti zlobno srce njegove hčere, ali takoj — sicer bo prepozno!»

Dekla odhiti. Pa kmalu se vrne in pospremi lepega mladeniča do dvorane. Toda že na pragu spozna Čarek poleg kneza — ženina Grozodeja. Urno se skrije za vrata in pošlje služabnika klicat kneza.

Knez pride. Močno prebledi, ko mu Čarek razodene, kakšnega ženina je izbral hčeri. V silni jezi hoče knez pograbit meč, da plane na razbojnika. Čarek pa mu reče:

«Grozodej je močnejši od nas vseh, ker njegovo srce še ne pozna strahu. Vlij mu kapljo iz tega lešnika skrivaj v čašo; strah mu sede v srce in zmogli ga bomo.»

Čarek izroči knezu srebrn lešnik in knez se vrne v dvorano.

Ko je ženin Grozodej najbolj dobre volje, ko se šali in smeje s svati, odpre knez srebrni lešnik in skrivaj kane kapljo iz lupine v Grozodejevo čašo.

Knez napije ženinu, in Grozodej izpije čašo do dna — — a s strašno kletvijo jo vrže ob steno in plane z golim mečem kvišku.

Takrat ga obsujejo stražniki, strah se oglasi v Grozodejevem srcu in meč mu pade iz rok. Zvežejo ga, odženo in preden novi dan pogleda na zemljo, letajo krokarji okrog njegovega visečega trupla.

Čarek je obljubil ozdraviti knežno, za plačilo si jo je izvolil za ženo.

Zdajci je bil knez v zadregi. Da bi edino hčerko, dedičino prelepih gradov, dal ubogemu fantu za ženo? — — Ali, če je ta neče ozdraviti? — — Še zblaznela bo v svoji čemernosti, jezavosti in zlobi — — — —

«Naj bo; fant je lep in pameten. Še zlata krona in z biseri posuta obleka — in dober naslednik mi bo — —» je rekel knez sam pri sebi in ukazal še enkrat pripraviti veliko svatbo.

Jedli in pili so in se veselili.

Čarek je podaril svoji nevesti tri lešnike. Prvi dan je zaužila knežna kapljo iz lešnika sinje barve — miloba ji je zopet zasijala iz oči.

Drugi dan ji je Čarek vlil v čašo kapljico iz rdečega lešnika — žarko ljubezen je pila iz čaše.

In tretji lešnik, žolte barve, je povrnil lepi knežni toplo dobroto, ki je ogrela srce vsakomur, če mu je le sreča bila mila, da je videl srečno nevesto.



MALI TIN

Doli v turški deželi je nekdam lep mladenič podedoval veliko premoženje. Zdaj pod milim nebom ni imel drugega opravka, kakor da je Bogu čas kradel.

Da bi zakril svojo lenobo, si je kupil tobaka in si dal ves dan opravka z njim. Ves dan je pušil goste oblake dima. Ko je na večer legel k počitku in položil glavo na uho, je zaslišal globoko v svojem srcu čudno trkanje in šumenje.

«Kdo si in odkod?» je nagovoril onega, ki mu je trkal v srcu.

«Mali Tin sem,» se je oglasil nekdo v srcu, «ko si vlekel prvi dim iz pipe, sem zlezel v tvoje srce. Dokler živiš, se ne umaknem iz njega.»

«Pa ostani, kjer si!» je rekel mladi bogatin, se leno pretegnil in zaspal.

Drugi dan je zopet pušil tobak in pušil ga je vsaki dan in vse dneve.

Hitro se je postaral. Roke so se mu tresle, kadar je prižigal pipo; noge so se mu šibile, da se je moral upirati na palico, kadar je hodil; oči so mu bile kalne; obraz je bil naguban in koščen, lasje so mu osiveli, zobje počrneli in izpadli.

V srcu pa mu je čvrsto rasel mali Tin. In ko mu v srcu ni bilo dovolj prostora, je iztegnil ude v soseščino, v pljuča, da je čutil mladi bogatin tesnobo in bolečine v prsih.



Včasih, kadar je prisluškoval trkanju in šumenju v srcu, je vprašal:

«Ali si še tu, mali Tin?»

Iz srca se mu je odzval glas:

«Še sem tu in dobro mi je.»

«No, prav.»

Mladi bogatin je bil prelen, da bi še kaj izpraševal.

Zato ni zvedel, kaj mu suši telo, ni zvedel, kaj mu pije kri. Bled in suh je bil že, da so ga ljudje s strahom pogledovali.

Nekega dne pa so ga našli mrtvega in iz ust so mu držali krvavi sledovi po svileni obleki.

Nihče ni vedel, zakaj je moral umreti. Nihče ni uganil, da je mali Tin izpil mladeniču zadnjo kapljo zdrave krvi. Ubežal je po krvavi poti, da se prikrade v srce komu drugemu.

Pazi, da ne tebi!

PRIPOVEDKA S SOŠKIH PLANIN

Nekdaj je bilo — — — V cvetoči pomladi — — —
V mesečni noči.

Tam na morskem bregu so zašumeli peneči valčki. Kraljica morskih deklic se je vzpela iz valovja in sedla na temno, mahovito skalo. Biserne tenčice so zaplapolale okrog nje. Prelepa vila se je zagledala tja čez breg v visoke soške planine. Kako lepo so se svitale gore v mesečini!

Kraljica morskih deklic se je spomnila svojih lepih sestic, ki bivajo tam med gorami v čisti zeleni vodici.

«K njim pojdem v gosti. Ali me bodo iskali doli v morskem gradu!»

Lepa vila se je poredno nasmehnila, se zavila v lahno meglico in zbežala po Soči navzgor tja do sinjih gora.

Že od daleč so jo ugledale soške sestrice. V presrčni radosti so ji prihitele naproti in zaplesale z njo po bistri soški vodici. Lovile so se po valovih, se skrivale za skale in smejale debelemu mesecu. Siro-maka je bilo tako sram, da se je skril za gore.

In vile so še lepše zaplesale in zapele.

Menda je debeli mesec pošepetal solncu na uho, kaj lepega je videl tam doli na vodici — zakaj kmalu je solnce pokukalo v dolino.

Takrat je stopal po gorski poti, ozki in kameniti, zali fant, Dobran po imenu. Rokave svoje bele srajce

si je bil zavihal daleč gori nad komolec. Suknjič mu je visel izpod nahrbtnika. Noge — v težkih okovankah — so drobile kamenje v pesek. S cepinom je udarjal ob skale.

Globoko pod visečimi skalami je šumela in se penila zelena Soča. A krepkemu Dobranu se niso tresla gola kolena, kadar mu je viselo telo nad prepadom. Z golimi rokami se je oprijemal skal in z ostrim cepinom si je pomagal. Solnčnoožgane prsi so se mu hitreje dvigale.

Včasih mu je noga zastala in njegov pogled je plul preko bajne planinske krasote...

In zopet se je njegovo silno telo vzpenjalo po sivih skalah.

— — — — —
Doli pa je mlada Soča valovila čez zelene, mahnovite pečine.

Na šumečem valovju se je zibala morska kraljica. Njene sestrice, soške vile, so se lovile okrog nje po valovih.

V mladozeleni jelši onstran Soče je sedel kosmati kozonog. Iztezal je roke po prelepi morski kraljici.

A vilo kraljico je zazebló tam v bistri planinski vodici. Stožilo se ji je po solnčnem jugu, po toplih, božajočih morskih valovih. Pogledala je tja proti solncu, gori po skalah. Tam se je svetila v žarnem jutranjem solncu Dobranova postava; gorko življenje je puhtelo iz nje.

In morska kraljica je iztegnila roke za mladeničem: — — — Toda Dobran je stopal tako visoko, visoko po svoji poti dalje.

Viline oči so se hipoma zasvetile. — Dobran je segel po grmiču rožnordečih planinskih cvetk. Zdaj se je ozrl — ni li še kje drugod kakšen grmič?

Vila kraljica je zgrabila nekaj biserov svoje tenčice in jih vrgla na breg — v trenutku je zrastel krasen živordeč grm kraj zelene Soče.

Dobran je ugledal vabeče cvetke. Noga se mu okrene navzdol po strmih skalah — proti bregu — — a siv oblak se razmakne takrat na gorskem predelu. V ozadju se čarobno zasvetijo vrhovi, vsi beli, snežnobeli in kristalni — —

Iz Dobranovega grla jim vzkipi naproti vriskajoč pozdrav — — — Pozabljene so rdeče, vabeče cvetke tam doli ob brezdanji vodi. Mladec stopa hitreje po kameniti stezi, kliče ga divja lepota ljubljenih gora.

Kraljica morskih vil pa je zaplakala. Bila je vsa užaljena in srdita, da ji je ušel krasni mladec.

Na srebrnih meglicah so prihitele do nje vile iz vseh soških voda. Pomilovale so jo in tolažile — a ona je še vedno plakala v srčni boli in togoti. Plakaje se je vrnila tja proti solnčni strani v svoje morsko kraljestvo...

Soške vile so se žalostne razšle, in bradati kozonog je skočil iz jelševja.

«Hoj! Kraljica sestrice! Maščujem te!» je kričal za njo. «Prinesem ti jih fantov krasnih, krepkih — — Plakali bodo za svojimi sestricami in plakale bodo sestrice za njimi — kakor plakaš ti sedaj! — — Hoj! — — Hoj! — — —»

V divjih skokih je oddirjal kozonog, klicaje svoje brate v pomoč.

— — — — —

Prišli so bratje, vsi kosmati kozonogi, grdogledi, temnodlaki. Zborovali so tam za planinami in pri-segli smrt lepemu Dobranu, smrt in maščevanje vsem krasnim, krepkim mladeničem.

Do bistre Soče so pridrli — oj! — Cela vojska jih je bila! Razdirali so vasi in mesta, iskali mladih naših bratcev, naših otcev...

Skale so valili v dolino. Kamenje so metali do sinjih vrhov. Ognjene so bile njih strelice, njih dih — morilni oblački.

Kakor divje grmenje je bobnel njih grohot — — Slišal si ga lahko podnevi, ponoči...

Vile so zbežale in se poskrile po drugih vodah. Še dandanes se joče Soča za njimi.



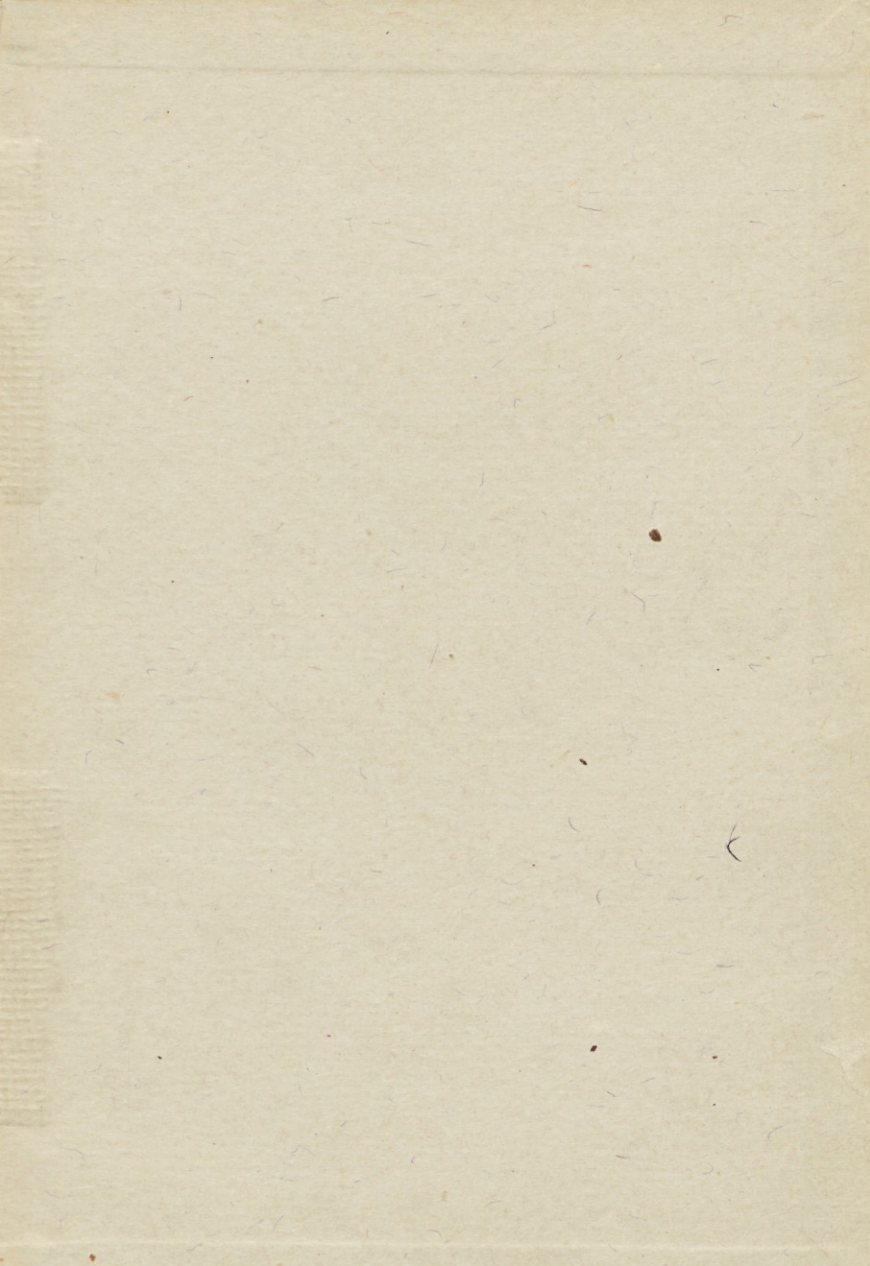
VSEBINA

1. O Jamski kraljični	5
2. Znamenje devojke vile	12
3. O izgubljenih in skritih mislih	21
4. Pleši, pleši, črni kos!	28
5. O zmaju	36
6. Zakaj se je Koderček potepal po svetu . . .	40
7. Materini biseri	48
8. Dobruško	57
9. Zaklad uboge mamice	67
10. Čarek in začarani lešniki	74
11. Mali Tin	84
12. Pripovedka s soških planin	86

VSEBINA

5	1. O temeljni krstini
12	2. Znamenje devotice
21	3. O izpovedni in svetih delih
28	4. Pisci, plesi, časi, kosi
36	5. O smrti
40	6. Zakaj se je Kristus postal svetin
48	7. Materini pisci
57	8. Domske
57	9. Zakaj uboja mater
74	10. Čast in svetost svetin
84	11. Mati Tia
86	12. Pripovedke o svetih planin

68
4



Posebne zbirke
VAŠTE I.
Pravljice
707



019470768

COBISS 0

KNJIŽNICA M. JARCA
Domoznanski oddelok in poseb